

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Viešosios teisės katedra

Alinos Jurkoit

V kurso, Taikomosios jurisprudencijos

studijų šakos studentės

Magistro darbas

**TEISĖS AIŠKINIMAS LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO PRAKTIKOJE
(BAUDŽIAMŪJŲ BYLŲ PAVYZDŽIU)**

**INTERPRETATION OF LAW IN CASE-LAW OF SUPREME COURT OF
LITHUANIA (FOLLOWING THE EXAMPLE OF CRIMINAL CASES)**

Vadovas: doc. dr. Juozas Galginaitis

Recenzentė: lekt. dr. Rūta Latvelė

Vilnius

2020

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojamas teisės aiškinimo metodų naudojimas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje. Siekiant šio tikslo išnagrinėta 300 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų ir 29 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarimų. Pritaikius statistinį metodą pagrindžiama, kokie teisės aiškinimo metodai naudojami dažniausiai bei kaip jie keičiasi. Taip pat darbe gilinamasi į teorinius teisės aiškinimo sąvokos ir aiškinimo prielaidų aspektus, analizuojamos mokslinėje literatūroje pateiktos nuomonės dėl teisės aiškinimo būdų klasifikacijos ir jų tarpusavio ryšių.

Pagrindiniai žodžiai: teisės aiškinimas, teisės aiškinimo būdai: lingvistinis, sisteminis, istorinis, teleologinis, precedentinis, įstatymų leidėjo ketinimo, lyginamasis, bendrųjų teisės principų, analoginis, loginis, statistika, dažniausiai naudojami teisės aiškinimo metodai.

This thesis analyses a usage of methods of interpretation of law in case-law of Supreme Court of Lithuania. In order to achieve this objective, there have been examined 300 criminal cases of Supreme Court of Lithuania and 29 decisions of Supreme Court of Lithuania. While applying statistical method, it is to be grounded what methods of interpretation of law are to be used most commonly and how they change. In addition, the thesis takes a deeper look at theoretical concepts of interpretation of law and aspects of interpretation of assumptions and as well there are to be analyzed opinions regarding a classification of ways of interpretation of law and their relationship which are to be found in scientific literature.

Keywords: interpretation of law, ways of interpretation of law: linguistic, systemic, historic, theological, precedential, intention of legislature, comparative, general principals of law, analogue, logic, statistics, most commonly used methods of interpretation of law.

Turinys

IŽANGA	4
1. TEISĖS AIŠKINIMAS	7
1.1. Teisės aiškinimo samprata	8
1.2. Teisės aiškinimo reikalingumas	9
1.3. Teisės aiškinimo būdų įvairovė	13
1.3.1. Lingvistinis teisės aiškinimo būdas	15
1.3.2. Sisteminis teisės aiškinimo būdas	16
1.3.3. Istorinis teisės aiškinimo būdas	18
1.3.4. Teleologinis teisės aiškinimo būdas.....	19
1.3.5 Precedentinis teisės aiškinimo būdas	20
1.3.6. Įstatymų leidėjo ketinimo teisės aiškinimo būdas	22
1.3.7. Lyginamasis teisės aiškinimo būdas	23
1.3.8. Bendrųjų teisės principų aiškinimo būdas	24
1.3.9. Analoginis teisės aiškinimo būdas	25
1.3.10. Loginis teisės aiškinimo būdas	27
1.4. Teisės aiškinimo būdai naudojami praktinėje dalyje	28
2. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO JURISPRUDENCIJOS TEISĖS AIŠKINIMO KITIMAS NUO LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO IKI ŠIŲ DIENŲ.....	31

2.1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijos teisės aiškinimo bruožai nuo nepriklausomybės iki 2003 metų.....	32
2.2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Jurisprudencijos teisės aiškinimo bruožai nuo 2003 metų iki šių dienų	41
2.3. Teisės aiškinimo metodų taikymo lyginimas iki 2003 metų ir po 2003 metų.....	54
IŠVADOS	56
LITERATŪROS SĄRAŠAS:	57
SANTRAUKA.....	70
SUMMARY	71

IŽANGA

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje yra įtvirtinta teismo paskirtis vykdyti teisingumą, o tai reiškia jog teismai turi priimti teisingus sprendimus remdamiesi įtvirtintomis ir priimtomis visuomenėje elgesio taisyklėmis. Elgesio taisyklės yra įrašomos įstatymuose ar Kodeksuose, kurias ir remiasi teisėjai. Tačiau, kiekvienas žmogus, gali skirtingai suvokti įstatymuose įtvirtintas elgesio taisykles, todėl teisėjai priimdami sprendimą turi išaiškinti ką reiškia konkreti elgesio taisyklė ir kodėl ji yra tinkama nagrinėjamoje byloje.

Nagrinėjamos temos aktualumas. Teisės aiškinimo būdų naudojimas teismų praktikoje – aktuali bei įdomi tema, kadangi galima praktiniu požiūriu išnagrinėti, kuriuos teisės aiškinimo būdus naudoja Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) baudžiamųjų bylų praktikoje. Tema nagrinėjama būtent LAT praktika, nes šis teismas Lietuvos bendrosios kompetencijos teismų sistemoje yra autoritetingiausias, o siekiant temos originalumo, buvo pasirinkta nagrinėti būtent baudžiamųjų bylų praktika. Paprastai nėra pateikiami statistiniai duomenys, kokie teisės aiškinimo metodai remiantis statistika naudojami dažniau, o kurie mažiau, todėl magistro darbe bus siekiama nustatyti, kokie LAT praktikoje randami metodai naudojami dažniau, o kurie mažiau.

Tyrimų tikslas. Magistriniu tyrimu siekiama įvertinti teismų praktiką taikant teisės aiškinimo metodus LAT išnagrinėtų baudžiamųjų bylų analizės pagrindu. Siekiant šio tikslo buvo išsikelti šie darbo uždaviniai:

- 1) Išanalizuoti teisės aiškinimo teorinę sampratą;
- 2) Įvertinti teisės aiškinimo būdų klasifikavimo problematiką ir išryškinti kiekvieno būdo esminius požymius;
- 3) Ištirti LAT praktiką kartu atliekant lyginamąją ir statistinę šios praktikos analizę pagal du laikotarpius: nuo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo iki naujojo Baudžiamojo Kodekso įsigaliojimo, t.y. 2003 m. ir po 2003 m. iki šių dienų;
- 4) Lyginamosios analizės pagrindu suformuluoti išvadas dėl optimalaus teisės aiškinimo metodų taikymo LAT teismų praktikoje.

Atsižvelgiant į tyrimo, atlikto pagal tikslą ir išsikeltus uždavinius, metu gautus rezultatus darbo pabaigoje pateikiamos išvados. Tai pat autorė formuluoja šiuos ginamus teiginius: LAT vadovaujasi keturiais teisės aiškinimo būdais: lingvistiniu, sisteminiu, loginiu ir precedentiniu; Kiti teisės

aiškinimo metodai yra nenaudojami arba retai sutinkami; Nuo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo iki šių dienų LAT praktikoje vis daugėjo naudojamų teisės aiškinimo metodų, ne tik iki naujojo Lietuvos Respublikos (toliau – LR) Baudžiamojo Kodekso (toliau – BK) įsigaliojimo, bet ir po jo.

Tyrimo objektas. Šio darbo tyrimo objektas yra teisės aiškinimo sąvokos apibrėžimas ir teisės aiškinimo reikalingumas. Taip pat tyrimo objektas yra teisės doktrinoje skirtingų autorių pozicijos ką jie laiko teisės aiškinimo būdais, bei pasirinktų aiškinimo būdų aprašymas, kiek tai reikalinga darbo temos atskleidimui. Rašto darbe bus tiriama tik LAT praktika ir tik baudžiamosios bylos – 300 LAT baudžiamųjų bylų ir 29 LAT nutarimų, siekiant nustatyti ar pasikeitė teisės aiškinimo metodų naudojimas nuo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo iki šių dienų, o randami pokyčiai bus ištirti.

Duomenų tyrimo metodai. Objekto ištyrimui pasitelkti šie metodai:

- Lingvistinis - naudojamas terminų atskleidimui bei atskirų sąvokų, tokių kaip „teisės aiškinimas“, „teisės aiškinimo būdai“ išaiškinimui.
- Istorinis – skirtas apžvelgti anksčiau galiojančias teisės aktų normas.
- Loginis – pasirinktas svaresnių argumentų išieškojimui, bei skirtingų nuomonių analizei.
- Lyginamasis – bus naudojamas palyginti skirtingas autorių nuomones aktualiais klausimais bei naudojamų teisės aiškinimo būdų palyginimui skirtinguose laikotarpiuose.
- Teleologinis – metodas pasirinktas siekiant išsiaiškinti įstatymo leidėjo ketinimus kuriant tam tikras normas.
- Alternatyvų – skirtas lyginanti ir abipusiai kritikuojanti konkuruojančias teorijas, autoriaus mintis.
- Apibendrinimo – naudojamas galutinėms išvadoms rašyti bei apibendrinant naudota literatūra.

Darbo originalumas. Atliktas tyrimas yra savarankiškas ir originalus. Teisės aiškinimo tema autorė rašė kursinį darbą „Teisės aiškinimo būdų naudojimas baudžiamosiose bylose Lietuvos teismų praktikoje“, tačiau jame nebuvo detalios nagrinėjama teismų praktika. Pažymėtina, jog teisės aiškinimo klausimus nagrinėjo ne vienas Lietuvos teisininkas, jų tarpe yra: G. Lastauskienė, R. Latvelė, R. Šimašius, T. Berkmanas, E. Spruogis, D. Mikelėnienė, V. Mikelėnas, A. Vaišvila. Taip pat yra randama ir magistro darbų, kuriuose apžvelgiamas konkretus teisės aiškinimo būdas teismų praktikoje. Tačiau nėra atrandama nei vieno darbo, kuriame būtų analizuojami teisės aiškinimo būdai konkrečioje teisės šakoje, kaip pavyzdžiui, baudžiamojoje. Taip pat nėra sutinkama, jog būtų statistiškai

apžvelgiamas teisės aiškinimo būdų naudojimas Lietuvos teismų praktikoje. Todėl siekiant originalumo, buvo pasirinkta būtent tokia tema.

Svarbiausi šaltiniai. Šio darbo tema suponuoja, jog pagrindinis šaltinis yra LAT praktika: išnagrinėta 300 LAT baudžiamųjų bylų ir 29 LAT nutarimų. Tačiau darbe bus naudojama ir speciali literatūra, susijusi su teisės aiškinimo ir teisės aiškinimo metodų nagrinėjimu, tokia kaip: Mikelėnienė, D. ir Mikelėnas, V. (1999) „Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai“, Latvelė R. (2011) „Teisėjas kaip įstatymų leidėjo partneris arba keli teoriniai požiūriai į teisėjo vaidmenį aiškinant teisę“ bei šios autorės disertacija „Teisėjo vaidmuo aiškinant teisę“, Lastauskienė, G. et al. (2020) „Teisės teorija“, Alexy, R. (2005) „Teisinio argumentavimo teorija ir panašiai“.

1. TEISĖS AIŠKINIMAS

Kiekviena teisės norma turi būti suvokta, kad galėtumėme ją pritaikyti. Negalėsime pritaikyti įstatymo nesuvokę kokio elgesio jis iš mūsų reikalauja. Todėl norėdami pritaikyti teisės normą turime išsiaiškinti teisės normos turinį. Žmonių elgesio taisyklės yra formuojamos teisine kalba ir ši kalba surašoma teksto pavidalu. Kadangi visi individai yra skirtingi, dėl to kiekvienas iš jų tekstą gali suvokti savaip. Todėl teisės akto aiškinimas yra labai didelė atsakomybė, kuri gali būti prilyginama ir teisės akto sukūrimui. Kaip minėjo H. P. Richter „vyrauja nuomonė, kad teisininkai, aiškinantys teisę ir ją taikantys, yra vienodai atsakingi dėl neteisės įsiviešpatavimo, kaip ir politikai, kuriantys neteisinius įstatymus“ (Richter, 2001 cituota Vaišvila, 2014, p. 369).

Yra priimta, jog teisės aiškinimą vykdo teismai. Jų teisės aiškinimas autoritetingas ir kokybiškas. Teismai vienodai aiškindami teisės normas užtikrina vienodą jų suvokimą ir pritaikymą. Priimtinas požiūris, kad teisėjai, priimdami sprendimus konkrečiose bylose, remdamiesi logika ir racionaliais argumentais aiškina ir taiko įstatymų leidėjo sukurtas teisės normas, vertina įstatymų ir kitų teisės aktų veiksmingumą ar ekonomiškumą, analizuoja jų poveikį visuomenei. Teisėjai visą laiką jaučia atsakomybę, juk jie turi pajauti tą ribą, kada teisės aiškinimas virsta nauju įstatymu ar net neteise. Tokia pozicija, kad teisėjas yra tik įstatymų leidėjo sukurtos teisės aiškintojas, neturintis galios ją kurti, gali būti vadinama pozityvistiniu teisėjo vaidmens aiškinant teisę suvokimu. (Latvelė, 2010. p. 22)

Kita pozicija, jog teisėjo mechaninis normos pritaikymas ir išaiškinimas tik įstatymo leidėjo sukurtos normos ribose, nėra pakankamas. Aiškinant teisės normas kūrybiškuoju metodu, teisėjui suteikiama galia peržengti teisės normos teksto ribas ir nustatant normos turinį remtis kažkuo, kas yra už įstatymų leidėjo sukurtos teisinės taisyklės ribų (Latvelė, 2011. p. 158-190). Galėtų atrodyti, jog aiškinant teisę kūrybiškuoju metodu, teisėjai visada balansuoja tarp teisės aiškinimo ir savo kompetencijos peržengimo. Juk iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, jog teisėjai remiasi savo subjektyviais įsitikinimais ir vertinimais, tačiau teisėjas yra saistomas principų, prigimtinių teisių ir padarinių, kurie riboja kūrybiškąjį aiškinimą ir tuo suteikia objektyvumo. Pripažįstama, kad teismas, aiškindamas teisę, negali veikti ir neveikia savavališkai, nes privalo laikytis teisės aiškinimo metodų bei per daug nenutolti nuo normos teksto reikšmės. Taigi nors teisėjai aiškindami teisę dažnai neišvengiamai turi peržengti įstatymų leidėjo sukurtos teisės normos ribas, kartu tai neužkerta kelio objektyviai teisės interpretacijai (Latvelė, 2011. p. 158-190). Tokiu būdu teisėjai pritaiko reikiamą

teisės normą esamai situacijai ir parenka teisingiausią problemos sprendimą. Taip vietoj „masinės gamybos“ produkto mechaniškai taikant teisės normas pasiekiamas „rankų darbo“ rezultatas, pasižymintis subtiliu jautrumu ne tik visuomenėje pripažįstamoms vertybėms, teisinio reguliavimo tikslams, bet ir konkretaus asmens problemai (Latvelė, 2011. p. 158-190).

1.1. Teisės aiškinimo samprata

Rašto darbe bus dažnai minima teisės aiškinimo sąvoka, todėl skaitytojui reikia paaiškinti šios sąvokos esmę. Teisės aiškinimo sąvoka susideda iš atskirų terminų: teisė ir aiškinimas. Pirmasis žodis įvardija socialinės tikrovės sritį – teisę. Teisė - tai sistema, kuri aprėpia teisės principus bei normas. Antrasis žodis „aiškinimas“ (lot. *Interpretatio*) suprantamas kaip daryti kažką aiškų, suprantamą, dėstyti, komentuoti (Lietuvių kalbos žodynas). Tačiau, be kita ko, Dalia ir Valentinas Mikelėnai, ši žodį aiškina net trimis prasmėmis (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 138):

1. Plačiausia prasme (lot. *sensu largissimo*)– tai prasmės, prigimties ir turinio nustatymas. Aiškinimas mums padeda atsakyti į iškilusius pažinimo ir prigimties klausimus, tokius kaip: kodėl dieną šviesu, o naktį tamsu.
2. Plačia prasme (lot. *sensu largo*) aiškinimas reiškia bet kokio rašytinio teksto esmės suvokimas ir nustatymas, pvz.: laiško, knygos, eilėraščio, biblijos, rašytinės sutarties ar netgi atskirų žodžių ar ženklų. Plačiai aiškinimas suprantamas kaip neatsiejama dviejų dalykų – aiškinimo objekto (teksto) ir aiškinimo subjekto (interpretatoriaus) – vienovė (Carbonnier, 1986 cituota Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 138)
3. Siauriausia prasme (lot. *sensu stricto*) aiškinimas suprantamas kaip tikrosios reikšmės ir esmės nustatymas. Kai tekste aptinkamos dviprasmybės arba abejonės, jas bandoma išaiškinti būtent siauriausia prasme.

Sujungus šias dvi sąvokas: teisė ir aiškinimas, gaunamas naujas žodžių darinys: teisės aiškinimas, kurį taip pat turime suprasti. Taigi, sąvoka „teisės aiškinimas“ nėra vienareikšmė, todėl apžvelgsime kelias šios sąvokos prasmes (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 138-139):

1. Plačiausia prasme teisės aiškinimą galime suprasti kaip socialinio reiškinio atskleidimą, mąstymo rezultata, kūrybinę bei mokslinę veiklą. Visi teisės teoretikų apmąstymai dažniausiai sutinkami teisės mokslo vadovėliuose, teisės doktrinoje, tačiau netiesiogiai galime aptikti ir teismų praktikoje bei įstatymuose.

2. Siauresne prasme teisės aiškinimas suprantamas kaip teisės šaltinių turinio nustatymas, priklausymas konkrečiai teisės šakai. Tai aktualu įstatymų leidyboje, kai įstatymą reikia derinti prie tam tikros teisės šakos, kuri turi savo niuansus. Be abejo tai aktualu ir teismų praktikoje, kai turime nustatyti kokią teisės normą taikyti konkrečioje situacijoje ir išaiškinti tos normos prasmę, prigimtį, turinį bei teisinę galią. Pasirinkdamas tinkančią normą teismas turi deramai motyvuoti savo pasirinkimą.
3. Siauriausia prasme teisės aiškinimas – tai neaiškių ir prieštaraujančių teisės normų ar principų prasmės ir tikslo nustatymas, siekiant juos pritaikyti konkrečioje situacijoje, kai susiduriama su tam tikrais neaiškumais ar prieštaravimais. Būtent siauriausias teisės aiškinimas bando surasti vieną teisingą variantą iš kelių galimų, o tinkamo varianto pasirinkimas turi būti argumentuojamas teismo sprendime, kuris sukuria teismų praktiką.

Teismų praktikoje teisės aiškinimas dažniausiai taikomas siauriausia prasme. Teismai turi ne tik išsiaiškinti sau normos turinį, bet ir argumentuotai paaiškinti bylos dalyviams, ką ta norma reiškia konkrečioje gyvenimiškoje situacijoje. Taip iš teisinio teksto yra „išlukštenamos“ teisės normos – teisiškai privalomi elgesio standartai (Lastauskienė at al., 2020, p. 312). Tokiu būdu asmuo, skaidydamas teismų sprendimą, suvokia, kodėl teismas parinko būtent tokią teisės normą, ką ta norma reiškia ir kaip asmuo turi elgtis, kad vėl nenusikalstų. Tik tinkamai suvokta įstatymo leidėjo sukurta taisyklė, gali daryti asmeniui poveikį ir įtaką savo veiksmų suvokimui, tuo neleidžiant asmeniui veikti nusikalstamai.

1.2. Teisės aiškinimo reikalingumas

Norint suprasti, kas yra teisės aiškinimas, turime nustatyti, kodėl teisės aiškinimas apskritai yra reikalingas. Kaip teigia Dalia ir Valentinas Mikelėnai: „Vieni mano, kad aiškios teisės normos nereikia aiškinti, o aiškinti būtina tik kai teisės norma neaiški. Kiti mano, kad visada reikia aiškinti net ir neaiškias teisės normas, nes aiškumas yra reliatyvus dalykas“ (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 142-143). Iš šių teiginių, galime daryti išvadą, jog vieningo atsakymo, kodėl turime aiškinti tiesę, nėra. Tačiau, teisės norma turi būti aiški, kad ją galėtumėme tinkamai pritaikyti. Vienu atveju teisės norma gali būti neaiški lingvistiškai, kitu, neaiški, pavyzdžiui, taikymo laike atžvilgiu. Todėl teisės aiškinimas yra reikalingas, nes teisės aktuose yra bendros, dažnai abstrakčios nuostatos, kurios išdėstytos ne tik raidžių ir skaičių sistema, kalbine ir logine forma, bet ir „teisine kalba“. Visą tai

išaiškinti reikia intensyvios protinės veiklos, išmanyti teisę bei turėti tam specialių žinių (Kotenko, 2013, p. 29-33).

Teisės aiškinimo priežastis galime suskirstyti į du pagrindinius teiginius, kodėl teisė yra aiškinama. Pirmasis teiginys, jog teisės aiškintojas yra privertas išaiškinti teisės normos turinį, kad sugebėtų ją pritaikyti. Antrasis, kad teisės normas yra būtina išaiškinti dėl susiklosčiusių neaiškumų, dviprasmybių arba vidinių prieštaravimų. Jeigu pirmasis teiginys, kodėl turime aiškinti teisę, pasitaiko dažnai, tai antrąjį teiginį galime aptikti tik esant neaiškumams. Tačiau svarbiausios priežastys kodėl kiekvieną kartą turime aiškinti teisinį tekstą kiekvieną kartą yra teisinės kalbos ypatumai, sisteminis teisės pobūdis, greita visuomeninių santykių kaita bei vertybiniai teisės elementai (Lastauskienė at al., 2020, p. 316). Taigi, aiškinti teisės normas tenka dėl daugybės priežasčių, todėl kyla poreikis aptarti pagrindines iš jų.

Pirmoji priežastis – teisinės kalbos nevienareikšmiškumas. Žmonės nuo senų laikų bendrauja kalba, kuri yra pagrindinis jų susikalbėjimo įrankis. Tačiau, bet kokia kalba turi vienokių ar kitokių dviprasmybių, ne išimtis ir mūsų lietuvių kalba. Teisėje taisyklės yra formuojamos rašytine kalba, todėl teisės norma yra suprantama tik tada, kai ji yra tinkamai suformuluota. Pasitaiko atvejų kai tas pats žodis skirtinguose sakiniuose gali turėti skirtingas prasmes. Dėl kalbos neaiškumo, neapibrėžtumo ir daugiaprasmybių tikrosios žodžio prasmės aiškinimas yra natūralus kalbos procesas (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 148). Tuo labiau, teisei kalbai yra būdingas specifinis, oficialus, kanceliarinis stilius, o teisinės nuostatos yra formuluojamos abstrakčiai ir formalizuotai, dėl ko teisiniai tekstai ne visada yra suprantami ir juos dažnai reikia paaiškinti (Lastauskienė at al., 2020, p. 317).

Antroji priežastis – teisės normų prieštaringumas ir sistemiškumas. Teisė yra vieninga, bendra sistema, susidedanti iš kelių dalių, kurios atlieka funkcijas tik veikdamos kartu. Teisinė sistema susideda iš teisės aktų hierarchijos, kur įstatymas negali prieštarauti LR Konstitucijai, o poįstatyminis aktas įstatymui. Tačiau galimi ir tarptautinės teisės, ir nacionalinės teisės prieštaravimai, kai LR teisės aktas prieštarauja Europos Sąjungos (toliau – ES) arba tarptautiniams aktams. Todėl, norint tinkamai pritaikyti teisės normą, turime išsiaiškinti ne tik tos normos vietą teisinėje sistemoje, bet ir atitinkamame įstatyme, kodekse ar teisės akte, normos santykį su kitomis taisyklėmis. Galimi atvejai, kai vieno įstatymo norma prieštarauja kito įstatymo normai, arba viena norma prieštarauja tame pačiame įstatyme esančiai kitai normai, taip pat būna atvejų kai prieštarauja to paties įstatymo dalys,

arba senas įstatymas – naujam. Dėl to turime atkreipti dėmesį į tokios normos galiojimą laike, ar galime pritaikyti senojo kodekso normą sprendžiant bylą kai galioja naujasis įstatymas arba atvirkščiai, ar tinkamas bus sprendimas pritaikant naująjį įstatymą, kai nusikaltimas įvyko galiojant senajai normai. Todėl aiškindami teisinę normą turime atsižvelgti į tos normos pavadinimą, skyrių ar skirsnį, kuriame ji yra ir pačio dokumento pavadinimą bei priimtas tos teisinės šakos normas.

Trečioji priežastis, tačiau ne mažiau svarbesnė – greita visuomeninių santykių kaita. Dalia ir Valentinas Mikelėnai teigia, jog „Teisė, tai visuomenės stabilumo garantas“. Tai reiškia, jog norint užtikrinti visuomeninių santykių stabilumą, negalime teisės normų dažnai keisti. Tačiau, galime pastebėti, jog teisė irgi nėra tobula, kadangi visuomeniniai santykiai nuolatos vystosi, keičiasi ir teisė tiesiog gali nespėti prisitaikyti prie visuomenės elgesio taisyklių ir jų teisinio reguliavimo. Taip nutinka, kai norma, kuri galioja kelias dešimtis metų, jau tampa neaktuali arba netinkamai reguliuoja esamus teisinius santykius. Išeitis būtų tokia: arba kečiantis visuomeniniams santykiams keisti senas teisės normas naujomis, arba pritaikyti senąsias normas prie dabartinių visuomeninio gyvenimo pokyčių, tokiu kaip, ekonominiai, politiniai ir socialiniai. Aktualus pavyzdys būtų po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. kovo 11 d. įsigaliojęs įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Laikinojo Pagrindinio įstatymo“. Jame minima, jog LR galioja tie įstatymai, kurie neprieštarauja Laikinajam Pagrindiniam įstatymui (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 145-147). Iš to galime daryti išvadą, jog atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, iš esmės galiojo tarybinė teisė, tik įstatymų pavadinimai buvo pakeisti, pavyzdžiui, Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos BK buvo pervadintas į LR BK. Tačiau galime pastebėti, jog kai kurie straipsniai jame nepasikeitė ir 2003m. gegužės 1 d. pradėjus taikyti naują kodeksą. Kaip pavyzdys, nužudymo, vagystės, išžaginimo straipsnių turinys iš esmės nepasikeitė, tačiau šie straipsniai buvo papildyti naujais kvalifikavimo požymiais. Pasikeitė kai kurių straipsnių pavadinimai, straipsnių numeracija, taip pat kai kurie straipsniai tiesiog sujungti į vieną (Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, 1961). Pripažinus netekusiu galios senąjį Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamąjį kodeksą buvo gana sunku iš teisininkų sąmonės pašalinti tarybinės teisės mąstymo stereotipus, tas atsispindi ir to laikotarpio teismų praktikoje. Todėl galime teigti, jog, keičiantis politinei situacijai šalyje ir atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, negalint iš karto priimti naujų įstatymų, teisės aiškinimas ir buvo išeitis iš suklosčiusios situacijos, kadangi jis buvo pritaikomas prie pasikeitusių aplinkybių ir visuomeninių santykių. Toks aiškinimas leido ne tik revizuoti pasenusias teises nuostatas, bet ir užpildyti teisinio reguliavimo spragas (Lastauskienė at al., 2020, p. 318).

Ketvirtoji priežastis, kodėl teisės aiškinimas reikalingas – teisės spragų „užlopymas“. Teisė bando sukurti kuo daugiau taisyklių, kad turėtumėme atsakymą į bet kokį teisinį klausimą. Tačiau, kaip pasakė Džonas Kenedis: „niekas nestovi vietoje, viskas keičiasi, toks gyvenimo dėsnis...“, ir visko neįmanoma numatyti kuriant įstatymus, todėl tiesiog neįmanoma sukurti teisės taisyklių, kurios apimtų visus galimus žmogaus elgesio variantus ir visus gyvenimo atvejus (Lastauskienė at al., 2020, p. 319). Tuo labiau net ir esant panašioms situacijoms kiekviena iš jų turi savo niuansus. Todėl teisės kodifikavimas negali užtikrinti visų gyvenimiškų situacijų sureguliuavimo ir problemų išsprendimo. Kaip A. von Hayekas yra pasakęs, „joks teisės kodeksas negali būti be spragų“ (Hayek, 1998 cituota Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 155), dėl to atsirastų klausimų kai teisė negalės į juos tiesiogiai atsakyti. Todėl, nesant tinkamo įstatymo, turime konstatuoti, jog tai teisės spraga. Teisės spragos gali atsirasti dėl teisės normų prieštaravimo viena kitai, kai abi normos yra vienodos galios, dėl netobulų įstatymų, dėl greitos visuomeninių santykių kaitos, arba netgi kai įstatymų ledėjęs ne iki galo susipažino su tikrąja normos reguliavimo priežastimi. Pripažįstant kažkokį aktą antikonstituciniu yra sukuriamas tam tikro reguliavimo vakuumas (Rainienė, 2015, p. 160), kuris reiškia jog ši sritis yra išvis nereguliuojama. Teismų praktikoje toks vakuumas bandomas įspręsti taikant analogiją. Tačiau, turime pažymėti, jog baudžiamoji teisė netoleruoja analogijos metodo (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 155). Dėl to teismas yra priverstas aiškinti teisės normas ir „lopyti“ įstatymų spragas, ignoruodamas valdžių padalijimo principą, kuris teigia, jog teismai vykdo tik teisingumą, o ne kuria naujų teisės normų ar įstatymų. Todėl būtent teisės aiškinimu galima pašalinti teisės reguliavimo trūkumus (Baublys et al., 2010, p. 330).

Paskutinė, penktoji, priežastis – nacionalinės teisės vienodinimas su tarptautine teise. Šalių teisės vienodinimas ir derinimas viena prie kitos užtikrina teisinės sistemos aiškumą ir vienodumą. LR prisijungus prie ES reikėjo suvienodinti šalies nacionalinę teisę su ES teise, kadangi ES narės teisinės normos neturi prieštarauti ES galiojančioms normoms. Todėl taikant nacionalinę teisę, teismai privalo atsižvelgti į sudarytas tarptautines sutartis, į tarptautines teisės šaltinius, kitų šalių teismų praktiką ir aiškinimo principus. Pavyzdžiui, visus nacionalinius teisės aktus LR turi aiškinti atsižvelgusi į 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir aišku, į Europos Žmogaus Teisingumo Teismo (toliau – EŽTT) praktiką. Taigi, kai šalis įstoja į tarptautinę organizaciją, ji turi paklusti tos organizacijos priimtiems teisės standartams, kurie susiformavo per kelis šimtmečius metų. Tai reiškia, jog priimant teisės aktą įstatymų leidėjas privalo atsižvelgti į tų organizacijų teisės standartus, kad priimant nacionalinio lygmens įstatymus šie neprieštarautų tarptautiniams. Dėl to, valstybės stengiasi tarptautinius dokumentus ratifikuoti, kadangi tai

palengvina nacionalinės teisės normų taikymą ir jų tinkamą aiškinimą. Ko gero reiktų atkreipti dėmesį, jog po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo teismai labai retai remdavosi tarptautinėmis teisės normomis savo sprendimuose, tačiau priėmus naująjį baudžiamąjį kodeksą ir pradėjus juo naudotis nuo 2003 m. gegužės 1 d. galime pastebėti, jog tarptautinės praktikos pavyzdžiai vis labiau naudojami teismų praktikoje siekiant suvienodinti sprendimus ir nenukrypti nuo tarptautinės teisės teismų praktikos. Todėl turime neužmiršti nacionalinę teisę derinti prie tarptautinės, o sprendžiant bylas, atsižvelgti į tarptautinę teismų praktiką.

Apibendrinant šią dalį, norėtusi atkreipti dėmesį į tai, kad tiesės aiškinimo priežasčių galima nustatyti daugiau, tačiau darbu stengtasi susikoncentruoti į pačias svarbiausias. Ko gero, išsiaiškinus kodėl reikalingas teisės aiškinimas, yra lengviau suprasti teisės aiškinimo vaidmenį teismų praktikoje. Juk teismas, aiškindamas teisės normą ginčo šalims, turi ne tik pats suprasti jos turinį, bet ir ją tinkamai paaiškinti kitiems, neužmiršdamas, jog neturi nukrypti nuo tarptautinės teisės standartų. Todėl teisėjo vaidmuo aiškinant teisę yra labai svarbus ir atsakingas, pasitelkus kūrybišką įstatymų aiškinimo būdą, gali „užlopyti“ bet kokią teisės spragą bei suteikti patį kruopščiausią ir tinkamiausią konkrečios problemos sprendimą.

1.3. Teisės aiškinimo būdų įvairovė

Teisės doktrinoje galima sutikti ne vieną teisės aiškinimo būdą (metodą). Vis dar nėra vieningos nuomonės koks teisės aiškinimo būdų skaičius yra naudojamas aiškinant teisę. Palyginimui, F.C. von Savigny yra išskyręs keturis metodus: gramatinį, istorinį, sisteminį ir loginį; H.J. Wolffas – net septynis metodus: loginį, sisteminį, filosofinį, istorinį, lyginamąjį, genetinį ir teleologinį, o F.A.R. Bennionas mini, jog egzistuoja net tris šimtai devyniasdešimt šeši teisės aiškinimo metodai (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 167). Taip pat galime pastebėti, jog teisės doktrinoje nėra vieningos nuomonės kaip vadinti teisės aiškinimo metodus. Vieni autoriai, tokie kaip Robert Alexy, juos vadina aiškinimo kanonais, Dalia ir Valentinas Mikelėnai – aiškinimo metodais, o Alfonsas Vaišvila – teisės aiškinimo būdais. Todėl šiame darbe, teisės aiškinimo kanonai, metodai ir būdai bus minimi kaip sinonimai.

Robert Alexy, kitaip nei kiti autoriai, teigia, jog teisės aiškinimo metodai (arba kaip Alexy vadina teisės aiškinimo kanonai) nėra savarankiški, jie įeina į teisės argumentavimo sritį. Šis autorius mini, jog teisės aiškinimo metodai (kanonai) yra teisinio argumentavimo formos ir jie gali būti suskirstyti į šešias grupes, pagal juos atrandamas vienodas savybes: semantinį, genetinį, istorinį, lyginamąjį,

sisteminį, teleologinį teisės aiškinimo kanonus. O, pavyzdžiui, Dalia ir Valentinas Mikelėnai išskiria net dešimt teisės aiškinimo metodų, tai: lingvistinis, sisteminis, istorinis, teleologinis, precedentinis, įstatymų leidėjo ketinimo, lyginamasis, bendrųjų teisės principų, analoginis ir loginis metodai. Su tokiu dideliu teisės aiškinimo metodų išskyrimu Alexy nesutinka. (Alexy, 2005, p. 252-253). Šio autoriaus nuomone „kanonai, kaip argumento formos, apibūdina teisinio argumentavimo struktūrą“, jais turi būti siekiama protingo rezultato. Alexy mini, jog remiantis skirtingais kanonais galimas skirtingas rezultatas, todėl jis mano, jog siekiant gauti visuomet teisingą rezultatą, kanonus reikėtų išdėstyti pakopomis. Yra daug diskusijų kokį kanoną reikėtų taikyti pirmiausia. Pasak Alexy, kiekvienu atveju argumentų formos turi būti „vartojamos remiantis protingai pagrindžiančioms taisyklėms, nustatančioms šių formų tarpusavio santykį“. O norint gauti kuo geresnį rezultatą, turi būti atsižvelgiama į visus galimus argumentus, kurie priskiriami teisės aiškinimo kanonams. Pagal šį autorių, teisės aiškinimo metodai (kanonai) yra ne kas kita, kaip teisinio argumentavo forma. Tai reiškia, jog naudojant teisės aiškinimo metodus, yra gaunami reikalingi argumentai pagrįsti priimtą teismo sprendimą (Alexy, 2005, p. 262-268).

Kadangi nesutarimų kyla ne tik dėl teisės aiškinimo metodų skaičiaus, tačiau ir dėl jų taikymo eiliškumo bei prioritetų, teisėjai gali priimti skirtingus sprendimus naudojantis skirtingai teisės aiškinimo metodais. Gali pasitaikyti, jog pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai priima priešingus sprendimus: viena instancija išteisina įtariamąjį, o kita – pripažįsta kaltu. Tada ginčo šalys gali tą sprendimą ginčyti. Esant tokiai situacijai, teismas, argumentuodamas ginčytiną žemesnės instancijos teismo sprendimą, turi pateisinti arba jį paneigti. Kaip minėjo Dalia ir Valentinas Mikelėnai: „išmanant ir teisingai taikant teisės aiškinimo pradmenis mažų mažiausiai galima priimti racionaliai argumentuotą teismo sprendimą ir sumažinti teismo klaidos tikimybę“ (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 168). Todėl, kaip ir buvo minėta anksčiau, teisėjų darbas yra atsakingas ir sunkus, reikalaujantis mokėti teisingai argumentuoti ir pritaikyti teisės normas.

Įstatymuose nėra įtvirtintos normos kaip aiškinti teisę, dėl to aiškinant teisės normas nėra lengva. Tik LR Konstitucijoje yra užuominos į tiesės aiškinimo taisykles. LR Konstitucijos 6 straipsnyje yra numatoma, jog Lietuvos Respublikos Konstitucija taikoma tik tiesiogiai; bei 7 straipsnis, kad galioja tik paskelbti įstatymai. Šios dvi taisyklės yra labai svarbios aiškinant teisę.

Remiantis užsienio valstybių teisės doktrina ir teismų praktika, galima teigti, jog yra naudojama dešimt teisės aiškinimo būdų, tai:

1. Lingvistinis
2. Sisteminis
3. Istorinis
4. Teleologinis
5. Precedentinis
6. Įstatymų leidėjo ketinimų
7. Lyginamasis
8. Bendrųjų teisės principų
9. Analoginis
10. Loginis

Apibendrinant, galima teigti, jog teismai priimdami teisingus ir teisėtus sprendimus turi gerai išmanyti ne tik šiuos teisės aiškinimo metodus, bet ir jų taikymo eiliškumą.

1.3.1. Lingvistinis teisės aiškinimo būdas

Lingvistinis (lot. *Lingua* – kalba) būdas taikomas dažniausiai, kadangi šio būdo taikymo pirmenybė paaiškinama tuo, kad:

Pirma, teisė yra rašytinė, todėl reikia aiškinti tekste vartojamų žodžių prasmę. Kaip minėjo senovės romėnų teisininkai, teisės aiškinimas turi remtis įstatymo žodžiais (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 171).

Antra, kaip minima LR Konstitucijos 109 str. 3 d., teisėjai nagrinėdami bylas klauso tik įstatymo, o tai reiškia, kad teismas turi įstatymą gerbti ir juo vadovautis.

Trečia, įstatymai ir kai kurie teismų sprendimai yra vieši, kad visuomenė galėtų netrukdomai susipažinti. Todėl, jie turi būti aiškūs ne tik teisininkams, bet ir paprastiems žmonėms. LR Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 str. 2 d. teigia, jog teisėkūroje vadovaujamasi tikslingumo, proporcingumo, aiškumo, logiškumo ir kitais principais (Lietuvos Respublikos Teisėkūros pagrindų įstatymas, 2012). Todėl, galime teigti, kad aktas pirmiausiai turi būti aiškinamas remiantis įstatymo raide.

Ketvirta, įstatymus kuria įstatymų leidžiamoji valdžia, kuri siekia išreikšti visuomenės interesus. Teisminė ir vykdomoji valdžia yra formuojama per įstatymų leidžiamąją valdžią, todėl turi vadovautis įstatymo leidėjo žodžiu.

Lingvistiniu būdu yra analizuojamas tekstas, tiek bendrinėje, tiek specialioje kalboje vartojamos sąvokos bei žodžių junginiai. Pavyzdžiui, LAT Teisėjų Senato nutarimas Nr. 52 išaiškina LR BK 178 str. ir 180 str. naudojamas sąvokas „turtas“, „svetimas turtas“, taip pat LR BK 178 str. 2 d. ir 180 str. 2 d. naudojamas sąvokas „patalpa“, „įsibrovimas“ (Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato nutarimas Nr. 52 2005 m. Birželio 23 d.)

Panagrinėjus baudžiamųjų bylų teismų praktika, galima pastebėti, jog teismai taiko šį teisės aiškinimo būdą, kadangi teisės normų sąvokas reikia aiškinti pažodžiui. Jie taiko lingvistinį metodą remiantis keliomis taisyklėmis, kurios padeda užtikrinti aiškinimo racionalumą (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 172).

Ko gero reiktų paminėti, jog ilgainiui naudojant lingvistinį teisės aiškinimo metodą, susiformavo tam tikros prezumpcijos, kurios padeda operatyviau išaiškinti tekstą, pavyzdžiui : skirtingos sąvokos turi skirtingas reikšmes jeigu nenurodyta kitaip, ta pati sąvoka turi vienoda reikšmę jeigu nenurodyta kitaip, visos sąvokos suprantamos kaip reiškiančios įprastoje kalboje įprastas reikšmes, kiekvienas teksto žodis yra reikšmingas, vyriškosios giminės žodis apima ir moteriškąją giminę (Lastauskienė at al., 2020, p. 320-321). Tačiau, kiti svarbūs argumentai ar kitų būdų naudojimas šias prezumpcijas gali paneigti.

Pažymėtina, jog aiškinant tiesę būtų neteisinga remtis tik lingvistiniu teisės aiškinimu, kadangi laikui bėgant gali keistis sąvokų reikšmė, vienos sąvokos apskritai išnykti, o kitos atsirasti. Todėl, aiškinant teisės aktus lingvistiškai, reikėtų atkreipti dėmesį ir į istorinį, loginį bei precedentinį teisės aiškinimą.

1.3.2. Sisteminiis teisės aiškinimo būdas

Teisės aktas yra nuoseklus, darnus susistemintų taisyklių dokumentas, todėl teisės normų negalime aiškinti neatsižvelgiant į tam tikrą teisės sistemos elementų visumą, kurioje yra konkreti norma. Atkreiptinas dėmesys, jog šiuo būdu aiškinant tiesę, normos esmę bandoma atskleisti per jos santykį su teisės sistemos elementais, t. y., tiriamas ne pačios normos turinys, o tam tikrų teisės sistemos elementų turinių santykis (Lastauskienė at al., 2020, p. 322). O kiekviena konkreti taisyklė, įtvirtinta teisės akte, priklauso tam tikrai sistemai. Tai reiškia, jog nauja norma turi būti įtraukta į įstatymą įrašoma ne atsitiktine tvarka, o į jo konkrečią dalį ar skirsnį, kad nebūtų pažeistas akto sistemiskumas.

Aiškinant teisės normą šiuo metodu pirmiausiai reikia nustatyti kuriai teisės sistemai konkreti norma priklauso, jos vietą teisės šakoje, įstatyme ar jo dalyje, skyriuje, skirsnyje ar straipsnyje. Kai taikome šį metodą, išsiaiškiname ar mus dominanti teisės norma yra materialiosios ar proceso, viešosios ar privatinės, baudžiamosios ar civilinės teisės (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 195). Tai išsiaiškinus galime suprasti ar ta norma yra bendroji ar specialioji. LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija remiantis sisteminiu teisės aiškinimo būdu išaiškino, jog LR BK 208 str. 1 d. turi būti aiškinama atsižvelgiant į visame šiame skyriuje nustatyta turtinės žalos dydį, t. y. didelė turtinė žala. Teisėjų kolegija pažymi, jog jeigu šis straipsnis būtų aiškinamas lingvistiškai, tai neatitiktų pagrindinės baudžiamosios teisės, kaip kraštutinės teisinio poveikio priemonės, paskirties. Todėl remiantis sisteminiu būdu, didelės turtinės žalos dydžiui nustatyti turėtų būti taikomas LR BK 212 str. 1 d. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015).

Aiškinant teisės normas turime įvertinti kaip teisės norma sąveikauja su kita to paties šaltinio ir su kitų šaltinių normomis, naudojant sistemine teisės aiškinimo metodą. Nagrinėjant baudžiamųjų bylų teismų praktika, galime pastebėti, jog šis metodas gan dažnai naudojamas, nes kiekvienas BK straipsnis yra susijęs su kitomis BK bendrosios dalies normomis arba su baudžiamojo proceso teisės taisyklėmis. Be abejo, normos gali papildyti ir kitų aktų straipsnį, tada išimtyje nurodoma, jog ši norma taikoma ir tam tikru atveju. Todėl darytina išvada, jog aiškinant teisės normas yra būtina atsižvelgti į teisės akto ar instituto teisės normas (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 196).

Atsižvelgiant į teisės akto sistemą turime atkreipti dėmesį ir į šio įstatymo dalies, skyriaus, skirsnio ir straipsnio pavadinimą, kadangi teisės normos yra išdėstytos tam tikra teisine technika ir sistema (Wroblewski, 1992 cituota Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 196). Ši taisyklė yra labai aktuali baudžiamojoje teisėje, kadangi šioje srityje normos yra įrašytos į kodeksus, kur normos yra išdėstytos logine seka, t. y. nuo bendriausių iki detalių. LR BK sudaro dvi dalys: pirmoje yra išdėstytos bendrosios normos, o antroje – specialiosios, todėl aiškinant bendrąją normą reikia atsižvelgti į kontekstą, o aiškinant specialiąją – į bendrąją dalį.

Nedera pamiršti, jog reikia atsižvelgti ir į tarptautinę teisę. Teisės normos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į tarptautinius aktus, ypač aktualūs yra ES aktai. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) yra ne kartą konstatavęs, jog teisės normos turi būti aiškinamos ES priimtų aktų kontekste (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 198). Kadangi LR yra ratifikavusi nemažai sutarčių, todėl normos turi būti aiškinamos remiantis ES teise.

Sisteminis aiškinimas padeda atskleisti teisės normos kolizijas, tačiau labiausiai šis metodas naudojamas ne vienas, o kartu su lingvistiniu metodu (Vaišvila, 2014, p. 375). Sisteminis ir lingvistinis metodai gana dažnai taikomi kartu, nes šie būdai turi bendrą taisyklių.

1.3.3. Istorinis teisės aiškinimo būdas

Lietuvos Respublikoje teisės aktai, palyginus su užsienio valstybėmis, keičiasi gana dažnai. Kartais išleidžiamas visas naujas įstatymas, o kartais pakeičiamas tik tam tikras teisės akto įstatymo straipsnis arba jo dalis. Pavyzdžiui, kalbant apie baudžiamosios teisės šaką nuo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo buvo priimtas naujas LR BK. Kai kurie straipsniai buvo dekriminalizuoti, pavyzdžiui, Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos BK buvo tokie straipsniai, kaip banditizmas, spekuliacija, neteisėtas karatė mokymas, o kai kurie straipsniai bei skyriai, atvirkščiai, kriminalizuoti: nusikaltimai elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui, manipuliavimas sporto varžybomis (Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Baudžiamasis Kodeksas, 1983).

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog keitėsi ne tik teisės aktai ir jų turinys, bet ir gyvenimo sąlygos, ekonomika, gyvenimo būdas. Todėl būtų absurdiška aiškinti tam tikrus straipsnius lingvistiniu būdu, kadangi įstatymo leidėjo ketinimai tuo metu buvo visiškai kitokie, be to atsiranda įvairios naujos aplinkybės bei naujos nusikalstamos veikos, kurias keičia nusistovėjusią teismų praktiką.

Pažymėtina, kad Dalia ir Valentinas Mikelėnai nurodo, jog istorinis teisės aiškinimo metodas pasireiškia trimis formomis:

1. Įstatymo leidėjo ketinimai. Šia forma nustatoma kokius visuomeninius santykius norėjo sureguliuoti įstatymo leidėjas, koks tikslas bus pasiektas priimant tam tikrą taisyklę. Taip pat yra atsižvelgiama kodėl tos taisyklės atsiradimo istorija, jos svarstymo priimti eiga.
2. Įstatymo priėmimo metu buvusios ekonominė, socialinė, politinė ir kitos sąlygos. Taip pat yra lyginama norma su prieš tai panašios normos, kurios reguliavo tą patį teisinį santykį, taikymo praktika, pakeitimais ir papildymais (Baublys et al., 2010, p. 332).
3. Ankstesnis normos galiojimas. Ši forma naudojama išsiaiškinti naujai priimtos normos prasmę, išnagrinėti ankstesnės normos teismų praktiką.

Be abejo, istoriniu aiškinimo būdu teismai remiasi aiškindami esamas teisės aktų kolizijas. Pasitaiko atveju, kai tam tikras teisės aktas nėra pripažintas negaliojančiu, tačiau yra naujai išleistas tokio pat turinio teisės aktas (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 204). Šiuo atveju teismai taiko naujai išleistą teisės aktą, kadangi jis labiau atspindi tuo metu vyraujančią ekonominę, politinę situaciją, bei labiau atspindi gyvenimo būdą ir sąlygas.

Šis metodas yra gana svarbus nagrinėjant baudžiamųjų bylų teismų praktiką, kadangi 2003 m. gegužės 1 d. pradėjus galioti naujam LR BK, reikėjo lyginti prieš tai galiojusias teisės normas su naujai išleistomis. LR BK 3 straipsnyje įtvirtintos kelios taisyklės: veikos nusikalstamumą ir asmens baudžiamumą nustato tos veikos padarymo metu galiojęs baudžiamasis įstatymas ir veikos nusikalstamumą panaikinant, bausmę švelninantis arba kitokiu būdu nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį palengvinantis baudžiamasis įstatymas turi grįžtamąją galią, t. y. taikomas iki tokio įstatymo įsigaliojimo nusikalstamą veiką padariusiems asmenims, taip pat atliekantiems bausmę bei turintiems teistumą asmenims (Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, 2000). O tai reiškia, jog asmeniui nusikaltus galiojat senesniai kodeksui teismai turėjo teisės normas aiškinti taikant būtent šį metodą.

1.3.4. Teleologinis teisės aiškinimo būdas

Metodo pavadinimas (gr. *telos* – tikslas) tiesiogiai išreiškia jo turinį (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 206). Šis metodas reiškia, jog teisės aiškintojas siekia nustatyti aiškinamos normos tikslą ar uždavinį. Kaip išsireiškė Dalia ir Valentinas Mikelėnai: „Teisė yra universalus įrankis siekti įvairių tikslų: politinių, ekonominių, socialinių, kultūrinių ir t.t.“. O tai reiškia, jog aiškinant teisę reikia suvokti taisyklės turinį o ne jos kilmę, kadangi neišsiaiškinę normos tikslų nesuprasime tikrosios normos prasmės. Todėl teisės aiškintojas norėdamas panaudoti šį metodą privalo suvokti kam, kokiu tikslu ši taisyklė buvo nustatyta, kokio blogio jį turėtų padėti išvengti. Teisėjas remiantis šiuo metodu yra lyg įstatymo leidėjo partneris, kuris bando kartu su įstatymo leidėju pasiekti bendrus tikslus (Lastauskienė at al., 2020, p. 327).

Priimdamas įstatymus, įstatymų leidėjas preambulėje nurodo kokia yra priimto įstatymo paskirtis, tačiau tai pasitaiko ne visuose įstatymuose. Todėl preambulėje nurodant įstatymo paskirtį, neturime jos ignoruoti, o gerbti įstatymo leidėjo valią ir teisinį tekstą aiškinti remiantis paminėta paskirtimi. Kai nėra preambulėje įstatymo paskirties ji gali būti atrandama tam tikruose įstatymo straipsniuose arba paskirtį galime suvokti iš įstatymo pavadinimo ar turinio. Ko gero, išskyla natūralus

klausimas, o kam reikia žinoti įstatymo leidėjo ketinimus. Kadangi, tada tinkamai pritaikysime kitus teisės aiškinimo metodus ir užtikrinsime tinkamą įstatymo aiškinimą. Pasitaiko atveju, kai aiškinant taisyklę konkuruoja lingvistinis ir teleologinis metodai, tada iškyla klausimas, kuriam metodui turime teikti pirmenybę. Tokiu atveju, pirmenybę būtina teikti teleologiniam metodui, kuris užtikrina įstatymo leidėjo valią.

Tačiau, ką gi turime daryti, kai įstatymo tikslo mes nežinome? Pirmiausia, galime pabandyti jį nustatyti remiantis kitais teisės aiškinimo metodais, pavyzdžiui, taikant sisteminių metodą, galime bandyti surasti sąsają su Konstitucija arba kitais tos pačios šakos įstatymais, o taikant istorinį metodą galime išsiaiškinti įstatymo priėmimo sąlygas. O jeigu įstatymo tikslų nerandame, tada turime taikyti objektyvųjį būdą, kuris reiškia, kad privalome analizuoti kokios priežastys nulėmė tokio įstatymo priėmimą. Šiuo būdu turime gilintis į politinius, ekonominius, socialinius, kultūrinius aspektus priimančiam teisės aktą, taip pat nepamiršti ir visuomeninių santykių pokyčių. Dalia ir Valentinas Mikelėnai rašo: „normos tikslai, kuriuos taikydamas objektyvųjį metodą nustato interpretatorius, dažnai tėra hipotetiniai“. O tai reiškia, jog normos aiškintojas turi argumentuodamas paaiškinti tokias savo spėliones. Tačiau tokiu būdu galime pasiekti ir absurdiškus rezultatus, todėl yra kelios teisės aiškinimo prezumpcijos neleidžiančios tokių tikslų pasiekti: pirmoji, įstatymų leidėjas nesiekia absurdiškų tikslų; antroji, įstatymų leidėjas nesiekia tikslų, kurie pažeistų bendruosius teisės principus; trečioji, įstatymų leidėjas nesiekia neįmanomų tikslų; ketvirtoji, niekas negali būti verčiamas daryti neįmanomų dalykų; penktoji, įstatymas galioja tik ateičiai; šeštoji, niekas negali perduoti daugiau galių negu pats turi (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 209).

Apibendrinant galima teigti, jog teleologinis metodas reikalingas tam, kad suprastumėme teisės normas ar teisės akto sukūrimo tikslus ir teisingai pritaikytumėme taisykles. Tačiau reikia pabrėžti, jog norint teisingai nustatyti įstatymo tikslus negalime apsiriboti vien teleologiniu teisės aiškinimo metodu, turime tam panaudoti ir kitus teisės aiškinimo būdus. Todėl, keliems metodams veikiant kartu yra geriausiai nustatomi teisės normos tikslai ir jos uždaviniai.

1.3.5 Precedentinis teisės aiškinimo būdas

Precedentinis metodas reiškia, jog teismai aiškindami teisės normas turi nenukrypti nuo anksčiau susiformavusios teismų praktikos ir jas aiškinti vienodai. Kai teismai išaiškina teisės norma, tai jau tampa lyg priedas prie tos teisinės taisyklės (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 213). Šiuo aiškinimo metodu LR baudžiamųjų bylų teismų praktikoje yra remiamasi labai dažnai, o ypač priėmus naujaji

LR BK. Todėl galima drąsiai teigti, jog tai yra vienas iš svarbiausių aiškinimo būdų mūsų teismų praktikoje. LR precedentinę teisę formuoja LAT bei Lietuvos Konstitucinis Teismas, todėl jų formuojami precedentai yra privalomi visų instancijų teismams, o taip pat ir konkretų precedentą suformavusiam teismui. Tai palengvina teismų darbą, nes jie gali remtis autoritetu, t. y. aukštesnio teismo sukurtą teismų praktiką. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, jog rėmimasis anksčiau sukurtais precedenais yra Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo įgyvendinimas bei vienodos teismų praktikos kūrimas (Lastauskienė at al., 2020, p. 331). Tai reiškia, jog jau sukurtų precedentų negalima ignoruoti. Tačiau ne visi precedentai aiškinantys tokia pat teisinę taisyklę yra privalomi nagrinėjamoje byloje, o tik tie, kurie buvo sukurti analogiškose bylose. Tokiose bylose turi būti labai panašios faktinės aplinkybės bei taikoma ta pati teisės norma.

Precedentas baudžiamųjų bylų teismų praktikoje yra naudojamas dėl daugybės priežasčių. Pirma, teismai turi užtikrinti vienodą teisės taikymą, t. y. visos vienodos situacijos turi būti sprendžiamos vienodai. Antra, precedentai užtikrina, kad visi teismai tą pačią normą aiškintų vienodai. Trečia, teismų praktiką formuoja tik Lietuvos Aukščiausiasis ir Konstitucinis teismai, kuriame dirba aukščiausios kvalifikacijos teisininkai, todėl jų priimti sprendimai laikomi autoritetu. Ketvirta, nesutinkant su teismo sukurtu teisiniu precedentu būtina papildomai argumentuoti. Jeigu žemesniosios instancijos teisėjai neargumentuos priimto sprendimo kodėl jie nepasinaudojo sukurtu precedentu, tai aukštesniosios instancijos teismai tiesiog gali panaikinti jų sprendimą ir/arba bylą perduoti nagrinėti iš naujo. Penkta, yra išaiškinamos ne tik konkrečios normos, bet ir užpildomos teisinės sistemos spragos, pavyzdžiui, LAT nutartimi yra išsprendžiama teisinio reguliavimo spraga, kuomet nutraukiant baudžiamąją bylą tenka išspręsti civilinio ieškinio klausimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-46-699/2018). LR Baudžiamojo proceso kodeksas (toliau – BPK) nereglamentuoja civilinio ieškinio išsprendimo klausimą bylai nutraukiant, todėl teismas remdamasis teismų praktika pažymi, kad bylos nutraukimo atveju, kai kaltininkas atleidžiamas nuo atsakomybės, civilinis ieškinytis turi būti išspręstas priimant teismo nuosprendį.

Pažymima, jog esant reikšmingiems socialiniams, politiniams ar ekonominiams pokyčiams precedentai gali kisti. Konstitucinis teismas yra paminėjęs, jog tokiu atveju, teismų praktikos koregavimas yra neišvengimas ir net būtinas (Lastauskienė at al., 2020, p. 331). O tai reiškia, jog teismai gali nukrypti nuo sukurtos teismų praktikos ir sukurti naujus precedentes, tačiau jie turi aiškiai ir tinkamai argumentuoti tokį savo sprendimą.

1.3.6. Įstatymų leidėjo ketinimo teisės aiškinimo būdas

Teisės norma – tai taisyklė, kuri reikalauja tinkamo elgesio. Tas elgesys gali pasireikšti arba leidimu kažką daryti arba draudimu. Kai kurios teisės normos yra formuluojamos nepakankamai aiškiai, dėl ko gali kilti neaiškumų taikant konkrečias normas. Galime nesuprasti ar taisyklė draudžia elgtis tam tikru būdu, ar toks elgesys yra tik nepageidaujamas. Todėl taikant teisės normą, turime suvokti ko iš tikrųjų siekė įstatymų leidėjas, ką mums norėjo pasakyti, kokią informaciją norėjo perduoti. Kad tai išsiaiškintumėme privalome gilintis į įstatymų leidėjo ketinimus.

Ko gero, šį metodą galime paisyti su teleologiniu. Iš tikrųjų, įstatymų leidėjo ketinimo metodas yra labai panašus, kadangi abiem metodais bandome išsiaiškinti įstatymų leidėjo valią. Skirtumas tas, kad teleologiniu metodu aiškinantis įstatymų leidėjo ketinimus, jie dažniausiai išreiškiami pačiame įstatyme, o šiuo, įstatymo leidėjo ketinimo metodu, naudojames tuomet, kai įstatymo leidėjo ketinimai nenurodyti pačiame įstatyme. Kaip mini Dalia ir Valentinas Mikelėnai: „<...> kai kurie autoriai, įstatymų leidėjo ketinimo metodą neigdami kaip savarankišką, teigia, kad yra tik teleologinis teisės aiškinimo metodas, arba atvirkščiai – neigia esant teleologinį ir nurodo, kad galima kalbėti tik apie įstatymo leidėjo ketinimo metodą“ (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 217). Tačiau, šie du metodai turi ne tik panašumų, bet ir skirtumų, todėl drąsiai teigti, kad tai vienas ir tas pats metodas, nederėtų.

Aiškinant teisės normas, įstatymo leidėjo ketinimo metodu, nereikia pamiršti, jog ieškant atsakymo į klausimą kokia buvo tikroji įstatymo leidėjo valia, visada gausime hipotetinę išvadą, kadangi negalime tiksliai žinoti ką kitas asmuo mąsto. Taip pat reikėtų paminėti, jog remiantis demokratinės valstybės pripažįstamam valdžių padalijimo principui, įstatymo aiškinimas yra teismo kompetencija, todėl teismas negali kreiptis į įstatymų leidėją su prašymu išaiškinti priimtą teisės normą. Be kita ko, teismas turi suvokti kieno (Seimo, Vyriausybės, įstatymo projekto rengėjo ar ko nors kito) ketinimus būtina išsiaiškinti ir kokiais šaltiniais tuos ketinimus galima nustatyti. Įstatymų leidėjas yra Seimas, tačiau aiškinantis tikruosius ketinimus turime atsižvelgti į visų, kurie dalyvavo kuriant įstatymą ketinimus, o būtent: į įstatymo projekto rengėjų, asmenų, kurie svarstė projektą iki pateikiant jį Seimui svarstyti ir priimti, valią, kadangi įstatymo leidėjas nėra vienas asmuo (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 220).

Kaip ir teleologiniame teisės aiškinyje, taip ir šiame, yra vadovujamasi keliomis prezumpcijomis: pirmoji, įstatymų leidėjas yra racionalus ir siekia užtikrinti teisinės sistemos

vienybę; antroji, įstatymų leidėjas žino bendrinę lietuvių kalbą ir žodžius tekste vartoja tiek bendrine, tiek specialiąja kalba; trečioji, įstatymų leidėjas siekia nepriimti Konstitucijai prieštaraujančių aktų; ketvirtoji, įstatymų leidėjas nesiekia absurdiško, neracionalaus, neteisingo arba nesąžiningo tikslo; penktoji, įstatymų leidėjas neketino nustatyti, įstatymo galiojimo atgal; šeštoji, įstatymų leidėjas siekia nepriimti tarptautinei teisei prieštaraujančių aktų. Kaip galime pastebėti, šios prezumpcijos yra panašios į teleologinio metodo prezumpcijas.

Kaip minėjo Dalia ir Valentinas Mikelėnai: „Lietuvos teismai praktiškai taiko įstatymų leidėjo ketinimo metodą, tačiau retai“. Nagrinėjant baudžiamųjų teismų praktiką nuo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo laikų iki šių dienų laikų, nematome jokio pokyčio. Šį metodą teismai tiek anksčiau, tiek ir dabar taiko itin retai. Teismai tik mini teisės normą, kaip tokią, tačiau nesiaiškina kodėl ji buvo priimta.

1.3.7. Lyginamasis teisės aiškinimo būdas

Kiekviena valstybė turi ne tik nacionalinei teisei būdingas teisės normas, bet normas, kurios galioja keliose valstybėse. Šis metodas naudojamas kai kitos šalies teisės sistema yra gimininga arba kai kitos šalies teisinis reguliavimas turi panašumų su nacionalinės teisės sistema. Todėl esant neaiškumams, kitos šalies patirtis gali padėti išsiaiškinti normos turinį. Tai reiškia, jog užsienio teisė ir užsienio teismų praktika siūlo mąstyti lyginamuoju teisės aiškinimo būdu ir į iškilusius klausimus atsakyti lyginant mūsų šalies ir užsienio teisę.

Lietuvos Respublikoje, kaip ir kitose valstybėse, pasitaiko atvejų, kad aiškinant tam tikrą teisės normą reikia atsižvelgti į normos aiškinimą užsienio valstybėse. Dažniausiai šis aiškinimo būdas yra taikomas, kai norima paaiškinti tam tikrą teisės normą, galiojanti keliose valstybėse, pavyzdžiui, ES valstybėse narėse taikomi teisės aktai turi būti aukščiau nacionalinės teisės, o tai reiškia, kad tam tikros teisės normos bus vienodai aiškinamos visose ES valstybėse. Būtų absurdiška, jei galiojant vienodoms teisės normoms keliose šalyse, jos būtų aiškinamos skirtingai ir kiekviena valstybė atsižvelgtų tik į savo šalyje taikomus teismo precedentes. Todėl aiškinant teisės normą yra privaloma atsižvelgti ir į kitų šalių patirtį aiškinant analogiškas tiesines taisykles bei tos normos aiškinimo precedentes. Lyginamasis metodas leidžia mums remtis užsienio valstybėje teismų taikomais argumentais ir tam tikros problemos sprendimo būdais (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 222).

Dažniausiai taikant šį būdą yra remiamasi dar ir kitais teisės aiškinimo būdais. Pavyzdžiui, aiškinant normą sisteminiu būdu, galima kaip papildomą paminėti ir lyginamąjį būdą, nurodant, jog kitose valstybėse tokia pat teisės norma yra aiškinama taip pat, kaip ir mūsų valstybėje, aiškinant lingvistiniu būdu galime pasiskolinti jau išaiškintą teisės sąvoką kitose valstybėse, o aiškinant precedentiniu – galima remtis užsienio šalių praktika. Kaip vieną iš pavyzdžių, galime paminėti LAT nutartį, kurioje lyginama Lietuvos ir tarptautinė praktika, yra aiškinama jog EŽTT ir ESTT praktikoje nuosekliai pabrėžiama būtinybė tvarkant asmens duomenis saugoti asmens teisę į privatumą, t. y. negalima rinkti ir viešinti asmenų informacijos, todėl ir LR BK 167 str. turi būti aiškinamas atsižvelgiant į tarptautinės teisės praktiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018).

Šis metodas Lietuvos yra vienas iš naujesnių teisės aiškinimo būdų. Anksčiau šis metodas nebuvo plačiai taikomas, kadangi mažiau teisėjų ir jų padėjėjų mokėjo užsienio valstybių kalbas, bei nebuvo tam tikros informacinės bazės. Tačiau atsiradus naujoms informacinėms technologijoms, patogesnėms domenų bazėms, šis metodas įgauna svarumą. Nors dabar dauguma teisėjų moka bent vieną užsienio kalbą, tačiau nagrinėjant baudžiamųjų bylų teismų praktiką, pastebėta, kad, šis metodas taikomas atsižvelgiant į EŽTT praktiką.

1.3.8. Bendrųjų teisės principų aiškinimo būdas

Teisės principai yra teisės pamatas, teisinė bazė, todėl teismas aiškindamas tam tikrą teisės normą turi nustatyti santykį su bendraisiais ir su konkrečios teisės šakos principais. Principas yra bendrojo pobūdžio norma, kuri nekonkretizuoja tam tikrą elgesį, jis yra teisės normų hierarchijos viršūnėje (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 226). Iš principų esmės galime suvokti ko tam tikras teisėje priimtas principas iš mūsų elgesio tikisi. Jie tarsi nubrėžia elgesio ribas, kurių neturime peržengti. Todėl teisėjai negali teisės normas aiškinti taip, kad jos prieštarautų bendriesiems teisės principams. Be to teisėjai remdamiesi teisės principais nustato ar teisės norma prieštarauja tam tikram principui ar ne, ar galima taikyti tam tikrą teisės taisyklę ar ne.

Teismai aiškindami teisės normą pirmiausiai remiasi LR Konstitucijoje įtvirtintais bendraisiais teisės principais. Todėl aiškindami teisės normas teismai visų pirmą turi išsiaiškinti ar teisės norma neprieštarauja LR Konstitucijai, o esant neaiškumams turi kreiptis į Lietuvos Konstitucinį Teismą dėl šios normos išaiškinimo. Pagrindiniai teisės principai yra įtvirtinti LR Konstitucijoje, jie yra aukštesnės hierarchijos, todėl teismai privalo teisės normas aiškinti nepažeidžiant šių bendrųjų teisės

principų. Kilus teisės normos ir teisės principo kolizijai, teismas turi taikyti teisės principą. Taip pat turime atkreipti dėmesį, jog šis metodas yra svarbus bandant išspręsti normų kolizijas.

Pažymėtina ir tai, jog teisės principai padeda teismams užpildyti teisės spragas. Pasitaiko atveju, kai teismas remdamasis vien tik teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais užpildo teisę spragą. Tačiau šie principai yra taikomi ne tik aiškinantis teisės spragas ar normų kolizijas, o ir tiesiog aiškinant teisės normas, kadangi jokia taisyklė negali prieštarauti teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams.

Bendrujų teisės principų metodą yra sudėtinga taikyti, kadangi ne visi teisės principai yra aiškiai suformuoti. Todėl kai kuriuos principus galime suvokti skirtingai, tai reiškia, jog juos aiškinsime irgi skirtingai. Kaip pavyzdį galime paminėti LR Konstitucijos 30 str., kuriame nurodoma, jog asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. Neaiškumas gali kilti, nes iš šito principo nesuprantama ar žmogus gali kreiptis tik į pirmosios instancijos teismą ar leidžiama kreiptis ir į aukščiausią ar net konstitucinį teismą ir tokiu atveju jokie draudimai neleidžiantis kreiptis būti negalimi ir negaliojantys. Taip pat šį metodą sunku taikyti, nes tarp teisės principų irgi gali būti kolizijų. Tokiu atveju neturime suabsoliutinti nei vieno principo ir suvokti, jog kiekvienas principas irgi turi savo taikymo ribas (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 229). O tai reiškia, jog kur prasideda vienas principas, kitas principas nustoja veikti, baigiasi jo veikimo ribos. Todėl taikant principus reikia neužmiršti, jog turime ieškoti tarp jų pusiausvyros.

Nagrinėjant baudžiamųjų bylų teismų praktiką, šis metodas buvo sutinkamas, tačiau rečiau nei kiti metodai. Ko gero dėl to, jog šis metodas yra dažnai naudojamas kartu su sisteminiu metodu. Pažymėtina, kad teismai stengiasi remtis ne tik bendraisiais principais, priduodančiais svarumo bylai ir aiškinimui, o ir kitomis normomis, kurios sąveikauja su aiškinama norma, arba naudojami jau išaiškintais precedentais. Todėl norisi atkreipti skaitytojo dėmesį, jog nagrinėjant bylas šis metodas buvo taikomas retai.

1.3.9. Analoginis teisės aiškinimo būdas

Analogija turi kelias prasmes: bendrinėje kalboje analogija reiškia kelių objektų panašumą ar suvienodėjimą, o logikos požiūriu analogija reiškia, kad kai keli objektai yra panašūs, tai ir kiti objektai turi tokius pat panašumus. Teisėje žodis „analogija“ suprantamas panašiai kaip ir bendrinėje kalboje, tai panašumų paieška. Teisėjai bando surasti panašumus tarp kelių artimų situacijų, kad

galėtų pritaikyti atitinkamą teisės normą. Be kita ko, taikant šį metodą stengiamasi net panašias sąvokas aiškinti vienodai.

Analogijos teisės aiškinimo metodas, kitaip nei visi kiti, išplečia teisės normos ribas. Šiuo metodu galime teigti, jog panašiais atvejais padariniai yra vienodi, todėl nesant tinkamos normos galime pritaikyti tokia, kuri reguliuoja panašius santykius. Pažymėtina, jog daugelio šalių teisės doktrinoje pripažįstama, kad analogija neleistina, netoleruotina baudžiamojoje teisėje, kitose viešosios teisės šakose. Tą galime pastebėti ir mūsų šalies baudžiamųjų bylų teismų praktikoje, kadangi šis metodas nėra taikomas pavienis. Tačiau yra autorių, manančių, kad įstatymo analogiją būtų galima taikyti net baudžiamojoje teisėje, tačiau tik tiek, kad nebūtų sudaryta prielaidų pažeisti asmens teises (Jarašiūnas, Spruogis, 2007, p. 4).

Teisėje analogijos teisės aiškinimo metodas taikomas dvejopai, aiškinant bylų analogiją ir normų analogiją. Bylų analogija reiškia, jog nagrinėjamoje byloje yra labai panaši (analogiška) situacija į tą, kuri buvo išnagrinėta anksčiau. Tokiu atveju, nagrinėjamą bylą turime išspręsti taip pat kaip ankstesniąją, kurioje buvo analogiška situacija. Toks vienodas bylų sprendimas sukuria precedentą, o tai reiškia, jog visos analogiškos bylos ateityje bus nagrinėjamos taip pat. Kitas atvejis, normų analogiją, kuri pasireiškia tuo, kad nesant konkrečios normos, reguliuojančios teisinius santykius, pasirenkame normą, kuri reguliuoja panašius teisinius santykius ir pagal analogiją šią normą pritaikome nereguliuojamoje situacijoje. Šiame kontekste pabrėžiama ir tai, kad teismo galimybės užpildyti teises spragas taikant analogiją ir aiškinant teisę nėra neribotos. Visuotinai pripažįstama, kad teismui neleidžiama taikyti analogijos ir užpildyti teisės spragų, kai tai yra susiję su pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių ribojimu. Taip pat pripažįstama, kad visi teisių ir laisvių ribojimai galimi tik įstatymo pagrindu (Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas, 2007, p. 4).

Šis metodas nėra plačiai aprašomas darbe, kadangi, kaip ir buvo prieš tai minima, analogijos teisės aiškinimo metodas baudžiamųjų bylų teismų praktikoje kaip atskiras, pavienis metodas nebuvo sutinkamas. Jis buvo naudojamas tik kartu su precedentiniu metodu, minint, jog panaši situacija jau buvo nagrinėjama, todėl turime šią bylą spręsti analogiškai. Taigi, praktinėje dalyje, šis metodas nebus atskiriamas nuo precedentinio metodo.

1.3.10. Loginis teisės aiškinimo būdas

Loginis metodas naudojamas ištirti teisės normas remiantis logikos taisyklėmis (Lastauskienė at al., 2020, p. 332). Nagrinėjant baudžiamųjų bylų teismų praktiką galima pastebėti, jog be šio metodo panaudojimo neišsiverčia nei vienas teismo nuosprendis, kadangi loginis mąstymas yra bet kokio aiškinimo priemonė (Baublys et al., 2010, p. 420). Dažnas atvejis kai naudojant bet koki kitą teisės aiškinimo būdą yra kartu panaudojamas ir šis loginis būdas. Pavyzdžiui, taikant lingvistinį metodą negalime aiškinti tiesiog pažodžiui, turime atsižvelgti į kontekstą, todėl logikos pagalba turime atrinkti kuri iš kelių sąvokos reikšmių tam tikram kontekstui yra tinkama (Vaišvila, 2014, p. 378).

Aiškinant teisės aktus galime susidurti su keliais loginiais teisės aiškinimo argumentais. Apžvelgsime pagrindinius loginio argumentavimo būdus taikomus baudžiamųjų bylų teismų praktikoje (Mikelėnienė, Mikelėnas, 1999, p. 233-236):

Pirmasis, (lot. *Argumentum e contrario*) metodas taikomas tada, kai norimą paneigti tam tikrus argumentus ar galiojančius teismo precedentes. Tai gali būti tiek advokato kalba, tiek pirmosios instancijos priimtas nuosprendis. Pasitaikantis atvejis, kai skundžiant teismo sprendimą kasatorius nurodo, jog tam tikrą normą reikėtų taikyti kitaip, nes nagrinėjama byla nėra panaši į tą, kuri sprendžiama teisme, todėl sukurtas teismo precedentas neturėtų būti taikomas priimant sprendimą. Šiuo atveju LAT nusprendžia ar kasatorius logiškai argumentavo, ar vis dėlto reikėtų palikti prieš tai esančio teismo nuosprendį. Pavyzdžiui, LAT priimdamas nutartį remiasi loginio aiškinimo metodu kai yra paneigiami advokato argumentai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-128-696/2018).

Antrasis, (lot. *Argumentuma fortiori*) metodas baudžiamųjų bylų teismų praktikoje pasireiškia draudimu daryti daugiau, t. y. draudžiant daryti didesnę blogį nei nurodo teisės norma.

Trečiasis, (lot. *Argumentum a cohaerentia*) metodas – sisteminis loginis būdas, kai teisė aiškinama remiantis sisteminiu būdo taisyklėmis bei loginio nuoseklumo pusiausvyra. Baudžiamojoje teisėje galima panagrinėti LR BK 146 str. bei LR Konstitucijos 20 str. Aiškinant šiuos straipsnius teismai bando sisteminiu loginiu būdu paaiškinti, jog pirmasis straipsnis kyla iš antrojo, todėl aiškinant LR BK 146 str. turime remtis ir Konstitucija.

Ketvirtasis, (lot. *Argumentum ab exemplo*) argumentas taikomas kartu su precedentiniu metodu. Jis pasireiškia kai teismai normą išaiškina logiškai, bet tuo pačiu pamini, kad anksčiau išnagrinėtos bylos buvo aiškinamos taip pat. Tai prideda svarumo argumentams.

Penktasis, (lot. *Argumentum ad absurdum*) būdas reiškia, jog aiškinant normą galime gauti absurdišką sprendimą, kurio neturėtumėme taikyti. Tokiu atveju turime pasirinkti kitokį teisės aiškinimo būdą.

Loginis teisės aiškinimas, baudžiamųjų bylų teismų praktikoje taikomas labai dažnai, nes teismai kiekvienoje byloje remiantis šiuo metodu aiškina teisės fakto klausimus, prieina prie logiškų išvadų nurodydami kodėl reikėtų taikyti konkrečią normą nagrinėjamoje byloje, o taip pat atmeta proceso dalyvių ar žemesniųjų instancijų argumentus. Todėl galima teigti, jog be šio metodo nebūtų pilnai išnagrinėta nei viena byla.

1.4. Teisės aiškinimo būdai naudojami praktinėje dalyje

Kaip ir buvo minėta aukščiau, dažniausiai taikomų būdų yra dešimt. Tačiau nagrinėjant baudžiamųjų bylų teismų praktiką ne visi išvardinti būdai buvo sutinkami. Todėl būtų tikslinga trumpai paaiškinti, kodėl vienas metodas buvo išskiriamas praktinėje dalyje, o kitas ne.

Lingvistinis teisės aiškinimo būdas buvo naudojamas siekiant išsiaiškinti žodžių junginius ir sąvokas. Dažnai šį metodą teismai naudojo išsiaiškinti objektyvius nusikalstamos veikos požymius, aiškindamiesi straipsnyje minimus žodžius, nes norint teisingai pritaikyti normą (BK straipsnį) reikia ją gerai suvokti. Dėl to galime pastebėti, jog be šio metodo nėra įsivaizduojamas joks teismo sprendimas.

Taip pat teismai dažnai taiko ir sisteminį teisės aiškinimo būdą, kuris padėjo susieti vieną teisės normą su kita, tuo visapusiškai ištiriant teisinę taisyklę ir paaiškinant visus susijusius neaiškumus. Baudžiamųjų bylų teismų praktikoje šis metodas išties svarbus, kadangi specialiosios dalies normos negali būti aiškinamos be bendrosios dalies normų, kurios paaiškina tam tikras sąvokas, naudojamas specialioje dalyje. Tačiau teismai remdamiesi sisteminiu metodu kartais teisės normas susiedavo ir su teisės principais, baudžiamojo proceso normomis arba kitais įstatymais taip priduodami argumentui svarumo.

Ne ką mažiau naudojamas ir loginis teisės aiškinimo metodas. Šis metodas naudojamas beveik kiekvienoje byloje. Ko gero galima teigti, jog argumentuojant turime remtis logika, todėl teismai argumentuodami savo priimtus sprendimus vadovavosi būtent logikos taisyklėmis. Todėl būtų keista, jei šis metodas nebūtų randamas beveik kiekvienoje byloje, nes be šio metodo nebūtų pilnai išnagrinėta nei viena byla.

Kiek mažiau taikomas precedentinis teisės aiškinimo metodas. Precedentas baudžiamųjų bylų teismų praktikoje yra naudojamas siekiant analogiškas situacijas spręsti vienodai bei užtikrinti vienodą teisės taisyklių aiškinimą. O tai reiškia, jog nesinaudojant šiuo metodu, bylos šalis negali jaustis užtikrinta teismo nešališkumu ir priimto sprendimo, paremto precedentais, teisingumu.

Kitas dar mažiau naudojamas metodas - bendrųjų teisės principų. Ko gero šis metodas buvo taikomas rečiau, nes jis yra dažnai naudojamas kartu su sisteminiu metodu. Aišku, kai byloje yra remiamasi bendrųjų teisės principų metodu, tai priduoja bylai ir jos aiškinimui svarumo, nes teisės principai yra pamatinės vertybės.

Istorinis teisės aiškinimo metodas taip pat nėra taikomas dažniai, tačiau buvo sutinkamas. Be abejo, istoriniu aiškinimo būdu teismai remiasi aiškindami kelių redakcijų įstatymus. Šis metodas buvo svarbus nagrinėjant baudžiamųjų bylų teismų praktiką, po 2003 m., kadangi 2003 m. gegužės 1 d. pradėjus galioti naujam LR BK, reikėjo lyginti prieš tai galiojusias tiesės normas su naujai priimtomis.

Įstatymų leidėjo ketinimo metodas buvo sutinkamas teismų praktikoje tačiau retai. Dažniausiai LAT šį metodą naudoja siekiant nustatyti ko siekė įstatymų leidėjas, tačiau tą daro išties retai.

Lyginamasis, kaip ir istorinis metodas, naudojamas retai. Šis metodas Lietuvoje yra vienas iš naujausių teisės aiškinimo būdų. Juo LAT remiasi tuomet, kai lygina EŽTT bylas su nacionalinės teisės bylomis ir priimtais sprendimais. Šiuo metodu nebuvo lyginamos įvairių šalių teisinės sistemos. Taip pat šis metodas gan dažnai buvo taikomas kartu su precedentiniu metodu.

Teleologinis metodas nebuvo sutinkamas nagrinėjant LAT baudžiamąsias bylas. Todėl praktinėje dalyje jis nebus aprašomas. O analoginis teisės aiškinimo metodas, kadangi naudojamas tik su precedentiniu metodu, praktinėje dalyje taip pat nebus išskiriamas į savarankišką teisės aiškinimo metodą.

Apibendrinant galime teigti, jog praktinėje dalyje bus naudojami tik aštuoni teisės aiškinimo metodai: lingvistinis, sisteminis, loginis, precedentinis, istorinis, bendrųjų teisės principų, įstatymų leidėjo ketinimo ir lyginamasis, kurie buvo surasti pasirinktose LAT išnagrinėtose baudžiamosiose bylose.

2. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO JURISPRUDENCIJOS TEISĖS AIŠKINIMO KITIMAS NUO LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO IKI ŠIŲ DIENŲ

Lietuvos teismų sistemoje neabejotinai ypatingą vaidmenį užima LAT. Aukščiausiasis Teismas yra vienintelis kasacinės instancijos teismas įsiteisėjusiems bendrosios kompetencijos teismų sprendimams, nuosprendžiams, nutartims, nutarimams (išskyrus nutarimus administracinių nusižengimų bylose) ir įsakymams peržiūrėti (Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, 23 str. 1d.). Tai reiškia, jog LAT sprendimai yra galutiniai ir neskundžiami. Kadangi į Aukščiausiąjį Teismą patenka tik pačios sudėtingiausios ir neaiškiausios bylos, kai nėra pakankamai aišku, kuris sprendimo variantas yra teisingiausias. Šio teismo sprendimai yra autoritetingi, į LAT nutartyse esančius įstatymų ir kitų teisės aktų taikymo išaiškinimus atsižvelgia valstybės ir kitos institucijos, taip pat kiti asmenys, taikydami tuos pačius įstatymus ir kitus teisės aktus (Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, 23 str. 3d.). O tai reiškia, jog būtent šis, LAT, užtikrina vienodą teisės aiškinimą.

Šioje darbo dalyje bus pateikiama LAT baudžiamųjų bylų teismų praktika, kuria siekiama išsiaiškinti kokie teisės aiškinimo būdai yra naudojami aiškinant bylas. Renkant medžiagą šiai darbo daliai buvo peržiūrėta 300 LAT išnagrinėtų baudžiamųjų bylų ir 29 šio teismo nutarimų, paskelbtų nuo 1995 m. iki 2020 m. Bylos buvo pasirinktos iš internetinio portalo infolex.lt. Šioje dalyje bus nagrinėjama ar pasikeitė teisės aiškinimo metodų naudojimas LAT praktikoje 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojus naujam LR BK, todėl yra išskiriami du laikotarpiai: nuo 1990-2003 m. ir nuo 2003-2020 m.

Kadangi iki 1999 m. internetiniame tinklalapyje buvo randamas mažas bylų kiekis, todėl prie statistikos priskiriami ir LAT nutarimai, kuriuose teismas pasisako apie tam tikrus baudžiamojame teiseje aktualius klausimus susijusius su teisės normų tinkamu taikymu arba panašių normų atskyrimu. Nuo 1999 m. infolex.lt internetiniame tinklalapyje yra randamas didesnis kiekis baudžiamųjų bylų, todėl siekiant suvienodinti dviejų laikotarpių bylų skaičių, bus naudojamos visos 1999 m. ir 2000 m. randamos bylos, o nuo 2001 m. iki 2020 m. bus naudojamos, kituose teismų sprendimuose labiausiai cituojamos LAT baudžiamosios bylos. Šios bylos buvo pasirenkamos dėl to, kadangi kuo labiau cituojama byla kituose teismo sprendimuose, tuo ji yra reikšmingesnė ir svaresnė visai teismų sistemai, tuo yra užtikrinamas vienodas teisės aiškinimas.

2.1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijos teisės aiškinimo bruožai nuo nepriklausomybės iki 2003 metų

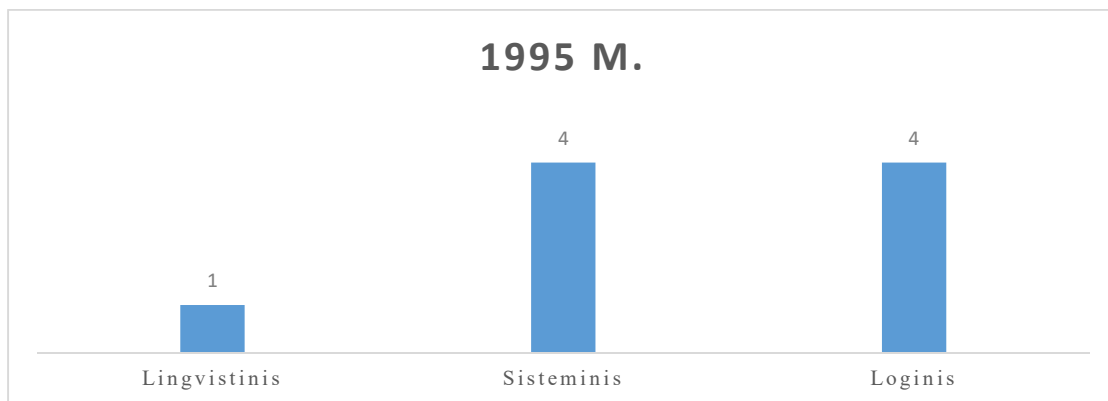
Kaip žinoma, jog 1990 m. kovo 11 d. atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, valstybė neturėjo reikiamo kiekio naujų įstatymų, todėl Lietuvos Respublikoje liko galioti tie įstatymai ir kiti teisės aktai, kurie neprieštaravo LR Laikinajam Pagrindiniam Įstatymui, priimtam 1990 m. kovo 11 d.

Kalbant apie baudžiamosios teisės sritį, atkūrus Nepriklausomybę Lietuvoje liko galioti Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos 1961 m. BK. Kadangi šio kodekso vertė nebuvo didelė esant pasikeitusiems visuomeniniams teisiniam savybiams, tai buvo nutarta sudaryti specialistų grupę naujam LR BK rengti. Baudžiamojo įstatymo kūrimas tunka ilga laiko tarpą, todėl buvo nutarta palaipsniui tobulinti 1961 m. BK. Reiktų atkreipti dėmesį, jog Lietuva neturėjo didelės patirties kodeksų rengime ir nežinojo galiojančių tarptautinių susitarimų, todėl iš pradžių specialistų grupė turėjo išnagrinėti būtent juos. Be abejo, Lietuva negalėjo likti apskritai be kodekso, kodeksas skirtas ginti žmogaus teises, laisves, visuomenės ir valstybės interesus, todėl teko kuo skubiau keisti 1961 m. BK, kurio normų dalis neatitiko tuometinių vertybių, tuo labiau 1961 m. BK buvo normos, kurios neatitiko LR Laikinąjį Pagrindinį Įstatymą. Tačiau, kaip mini Vytautas Piesliakas: „pirmieji esminiai galiojančio 1961 m. Lietuvos Baudžiamojo kodekso pakeitimai buvo padaryti tik praėjus pusei metų po Nepriklausomybės paskelbimo“ (Piesliakas, 2009, p. 39-40) Todėl baudžiamosios teisės srityje, beveik visos jėgos buvo nukreiptos ieškant aukso viduriuko senajame 1961 m. BK bandant jį tinkamai pakeisti bei esamiems visuomeniniams teisiniams santykiams sureguliuoti, paraleliai kuriant naująjį BK.

Ko gero, reikia paminėti, jog mūsų šalies teismų sistemos pertvarkymo pradžia laikytina 1992 m. sausio 16 d., kai buvo priimti Laikinojo pagrindinio įstatymo pakeitimai. Po šių pakeitimų konstituciniu lygmeniu buvo atkurta tarpukario Lietuvoje egzistavusi keturių grandžių teismų sistema (Teismų sistemos raida po Nepriklausomybės atkūrimo). Taip pat svarbus 1994 m. gegužės 31 d. Teismų įstatymas, kuris įsigalioja 1995 m. sausio 1d. Šis įstatymas galutinai sutvarkė teismų sistemą ir nurodė teismų kompetenciją. (Lietuvos Respublikos Teismų įstatymas, 1994) Tai paaiškina kodėl iki 1995 m. teismų praktika nebuvo sisteminama ir jos nerandame paieškos svetainėje „Infoplex.lt“.

Panagrinėję 1995 m. baudžiamųjų bylų teismų praktiką atrandame vos 4 bylas. Visos bylos trumpos, sprendimai nesiekia net pusės lapo. Pagrindė yra nurodomas tik straipsnis kuris yra aktualus

ir trumpai bei logiškai paaiškinama kodėl tas straipsnis tinkamas ir kokie yra pažeidimai. Praktika tikrai atrodo skurdžiai. LAT sprendimai nėra išplėsti ir plačiai aiškinami, argumentuojami.

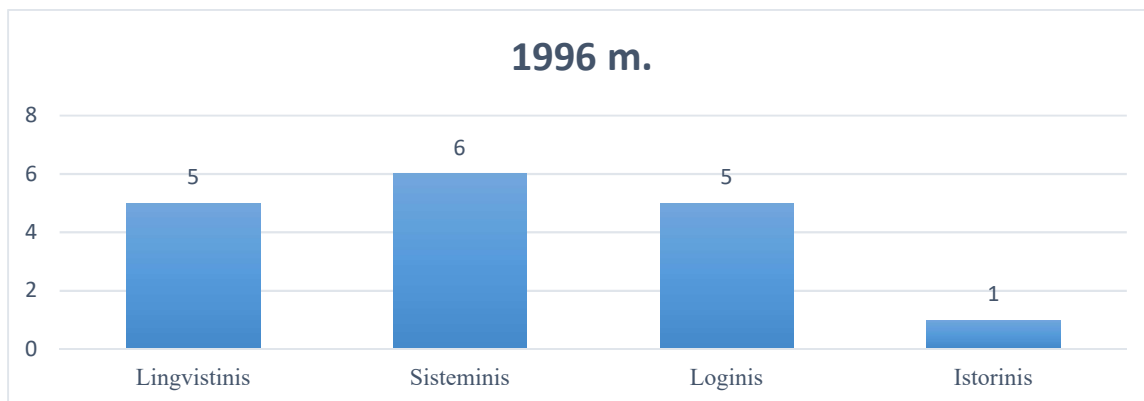
1 paveikslas. **1995 m. naudojami teisės aiškinimo metodai LAT baudžiamųjų bylų praktikoje.**

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis išnagrinėtų bylų duomenimis.

Kaip galime pastebėti iš šių metų statistikos, 1995 m. teismų praktikoje yra naudojami tik 3 teisės aiškinimo metodai: lingvistinis, sisteminis ir loginis. Šie metodai naudojami pačia paprasčiausia, teisės teorijoje aprašoma reikšme: lingvistiniu metodu aiškinamas tik vienas žodžių junginys, sisteminiu būdu yra siejamos kelios byloje naudojamos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso normos, o loginiu metodu tiesiog paaiškinama, jog yra pažeistos taisyklės.

Tai rodo, jog teismų praktikos patys pirmieji metai, lyginant su dabartine praktika, yra labai skurdūs. Teisėjai tik mokėsi, kaip tinkamai aiškinti bylas, bandė mokytis tinkamo teisės normų aiškinimo iš teisės teorijos vadovėlių ir užsienio valstybių. Tačiau turime suprasti, jog teismuose dirbo teisėjai, kurie negalėjo staigiai pakeisti savo Tarybų Sąjungos nusistovėjusių pažiūrų, savo įpročio priimti kitokius sprendimus. Visas teisėjų mąstymo keitimasis labai matomas vėlesnių metų teismų praktikoje.

1996 m. nepastebime taip pat didelio bylų kiekio, yra randamos vos 5 bylos ir 3 LAT nutarimai. Dėl mažo bylų kiekio šiais metais, į statistiką įtraukti ir teismo nutarimai, kadangi ir juose yra atrandami aiškinimo būdai. Taip pat, galime pastebėti, jog teismai tobulėja, bylų aiškinamoji dalis yra ilgesnė kone trigubai, o tai reiškia, jog teismai siekia kiek plačiau išaiškinti savo sprendimų teisingumą.

2 paveikslas. 1996 m. naudojami teisės aiškinimo metodai LAT baudžiamųjų bylų praktikoje.

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis išnagrinėtų bylų duomenimis.

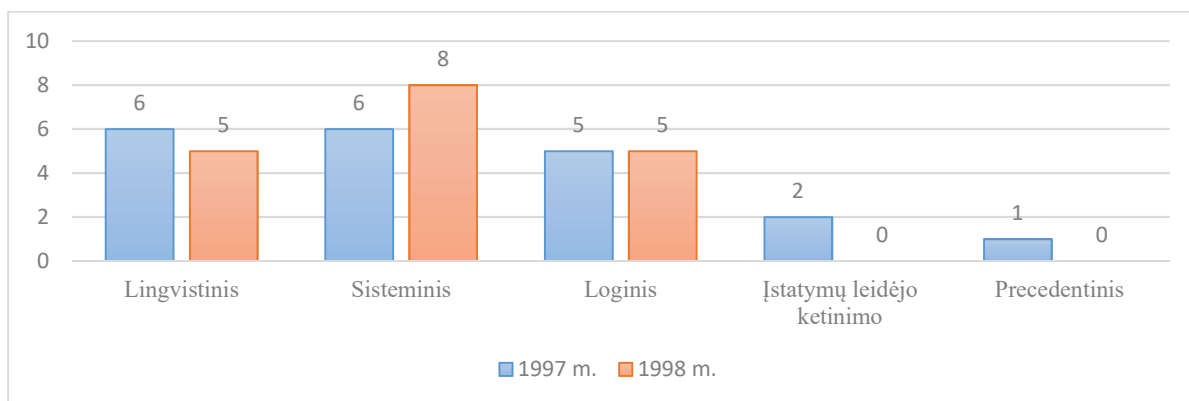
Iš šios statistikos matome, jog ne visose bylose ir nutarimuose buvo naudojami lingvistinis, istorinis ir loginis metodai, tačiau šiais metais teismai įtraukė dar vieną naują metodą - tai istorinis metodas. Aiškinant bylas, lingvistinio metodo naudojimo pokyčių šiais metais neįvyko, tačiau LAT nutarimuose pagrinde buvo naudojamas šis metodas. Galime atkreipti dėmesį, jog teismas ne tik išaiškina sąvokas: „turto prievartavimas, numatytas BK 273 straipsnyje, - tai atviras, užmaskuotas paslaugų siūlymu ar kitokia forma pridengtas reikalavimas perduoti turtą“; tačiau ir atskleidžia šio straipsnio sudėtį: „turto prievartavimo nusikaltimo sudėtis yra ir tada, kai grasindamas kaltininkas pats reikalauja perduoti turtą...“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas Nr. 43). Tai rodo, jog teismai, lyginant su 1995 m., stengiasi plačiau išaiškinti terminus, ne tik paaiškinti vienu trumpu sakiniu. Taip pat nutarimas yra pagrindas vėlesnėms byloms, todėl tinkamas straipsnio išaiškinimas, leidžia išvengti klaidų ateityje.

Sisteminis metodas naudojamas siekiant susieti specialiosios dalies teisės normas su bendrosios dalies normomis, tačiau lyginant su praeitais metais didelio pokyčio nėra pastebima.

Loginis metodas taip pat naudojamas tik nurodant teismo pažeidimus, kaip pavyzdys: „ši nutartis naikintina dėl esminio baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimo, nes BPK 414 str. 1 d. nenumato galimybės nutartimi papildyti nuosprendžio rezoliucinę dalį, paskiriant pataisos darbų įstaigos rūšį ir režimą“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-336/1996). Kitas pavyzdys: „nuteistieji bei kiti proceso dalyviai prašė bylos nagrinėjimą atidėti, teismas išėjo į pasitarimo kambarį, o sugrįžęs paskelbė nutartį, kuria panaikino apygardos teismo nuosprendį, todėl tai yra esminis Baudžiamojo proceso įstatymo - BPK 393 str. reikalavimų – pažeidimas <...>“

(Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24/1996). Istorinis metodas buvo panaudotas, kaip matoma iš statistikos, tik 1 kartą. Juo lyginama senoji ir naujoji kodeksų redakcijos: „BPK 416 str. (B. K. bylos nagrinėjimo metu veikusioje redakcijoje) numatyta, kad baudžiamąsias bylas dėl įsiteisėjusių apygardos teismo nutarčių, priimtų nagrinėjant apeliacine tvarka, nagrinėja Lietuvos Aukščiausiasis Teismas“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-410/1996). Visi šie metodai rodo, jog teismas siekia tobulėti, siekia naudoti naujus metodus. Bando bylas aiškinti plačiau.

Didelio dėmesio 1997 m. ir 1998 m. byloms neskirsime, kadangi pačių bylų skaičius yra labai mažas: 1997 m. yra randama tik 1 byla ir 6 LAT nutarimai, o 1998 m. 4 bylos ir 4 nutarimai. Bylų aiškinimo dalis išliko tokia pati, naudojami metodai taikomi pačia bendriausia prasme. Šiose bylose bei nutarimuose, kaip ir ankstesniais metais, naudojami tie patys metodai, tačiau reikėtų paminėti, jog pirmą kartą naudojamosi įstatymų leidėjo ketinimo ir precedentiniu metodais. Šie metodai nėra labai plėčiami, vos keliais žodžiais minima kokia įstatymų leidėjo valia ir koks sprendimas buvo priimtas metus atgal.

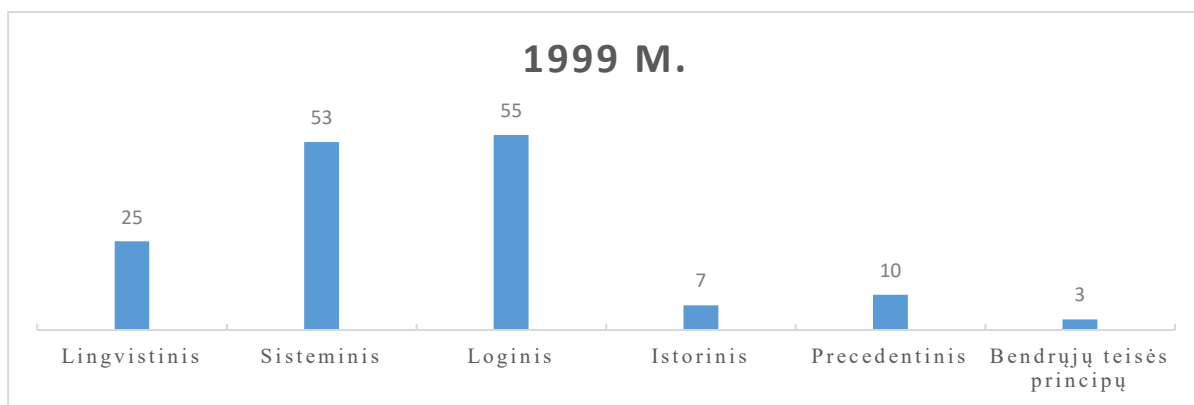

3 paveikslas. **1997-1998 m. naudojami teisės aiškinimo metodai LAT baudžiamųjų bylų praktikoje.** Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis išnagrinėtų bylų duomenimis.

Bylų skaičius šoktelėjo 1999 m., kadangi LAT Senatas 1999 m. gruodžio 23 d. priėmė nutarimą „Dėl teismų praktikos taikant bendruosius bausmių skyrimo pradmenis“. Šiame nutarime Senatas pažymėjo, kad teismai, nagrinėdami bylas, padaro klaidų, taikydami BK bendrosios dalies normas. Taip įvyko kadangi teismai, kaip matome iš ankstesnių metų bylų, ne visada išsamiai ištiria bei įvertina svarbiausias bylos aplinkybes, nepakankamą dėmesį skiria nusikalstamos veikos ir

asmenybės individualizavimui. (Dziegoraitis, 2002, p. 95). Todėl 1999 m. galime pastebėti, jog teismai savo priimtus sprendimus stengiasi motyvuoti ir taisyti žemesniųjų instancijų sprendimus.

Šiais metais infollex.lt sistemoje matome net 56 bylas ir 4 LAT nutarimus. Ko gero, tai yra pirmieji metai, kai mes galime pamatyti realią teisės aiškinimo metodų naudojimo statistiką. Taip pat norėtūsi pastebėti, jog šiais metais teismai stengėsi ne tobulinti teisės aiškinimo kokybę, o labiau atsižvelgė į kiekybę ir žemesniųjų instancijų klaidų taisymą. Šiose bylose aiškinimo dalyje yra aprašomos faktinės aplinkybės, užmirštant jog Aukščiausiasis teismas nesiaiškina faktinių aplinkybių, o tik peržiūri ar teisingai konkrečioje byloje yra taikomos teisės normos. Taip pat daugiau nei pusėje bylų yra naudojami tik sisteminis ir loginis teisės aiškinimo būdai, o tai reiškia, jog teismo sprendimai nėra pakankamai išaiškinti.

4 paveikslas. 1999 m. naudojami teisės aiškinimo metodai LAT baudžiamųjų bylų praktikoje.

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis išnagrinėtų bylų duomenimis.

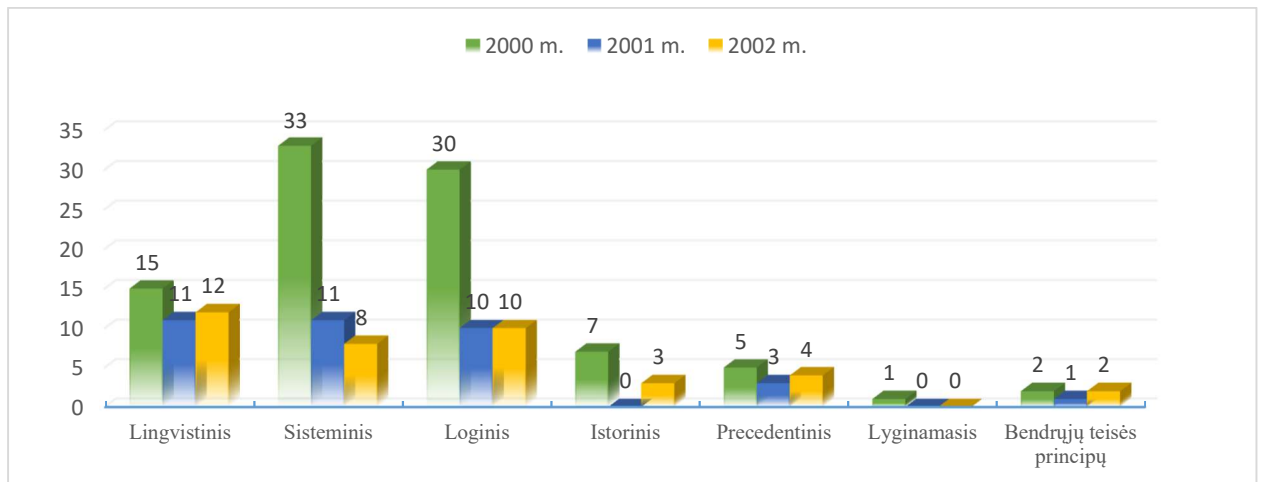
Kaip matome iš šios statistikos, jog vis dar plačiai yra naudojami loginis ir sisteminis teisės aiškinimo metodai. Ko gero, tai yra pagrindiniai metodai, be kurių teismas neapsieitų, kas ir atsispindi statistikoje. Lingvistinis metodas naudojamas siekiant paaiškinti straipsnių atribojimą: „jei kaltininko tyčia buvo nukreipta padaryti plėšimą stambiu mastu, numatytą BK 272 str. 3 dalyje, ir jam nepavyko užvaldyti turto stambiu mastu, jo veika vertinama kaip pasikėsinimas padaryti plėšimą stambiu mastu“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-82/1999), išaiškina teisės normų taikymą: „amnestijos įstatymas, jeigu jame nėra numatyta kitaip, taikomas tik išsprendus visus bausmės skyrimo ir jos vykdymo atidėjimo klausimus“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-258/1999) bei paaiškina straipsnių sudėtis: „BK 113 str. subjektyvioji pusė yra tyčinė kaltė, kuri gali pasireikšti apibrėžta ar neapibrėžta tyčia“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-275/1999). Precedentiniu metodu

dažniausiai yra trumpai minima, jog reikėtų veiką kvalifikuoti kaip yra nurodęs senatas, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 18 „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“ 13 punkte nurodyta, kad nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 105 str. 8 p., kai tyčia nužudoma siekiant turėti iš to kokią nors materialinę naudą sau ar kitiems asmenims“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-432/1999). Istorinis ir bendrųjų teisės principų metodus aptariamais metais tik pradėdama taikyti, todėl jų taikymas yra gan primityvus: istoriniu metodu tik minima, jog teismai turėjo remtis tinkama įstatymo redakcija, veika turi būti kvalifikuotina „ne pagal BK 321 str., o pagal nusikaltimo padarymo metu galiojusį BK 179 str., o nuo 1995 metų vidurio - pagal BK 321 str.“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-214/1999), bendrųjų teisės principų būdu tiesiog yra minimas LR Konstitucijos straipsnis, pavyzdžiui „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 20 str., kuriame sakoma, kad niekam neturi būti atimta laisvė kitaip, kaip tokiais pagrindais ir pagal tokias procedūras, kokias yra nustatęs įstatymas“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-754/1999). Todėl trumpai apžvelgus taikomų metodų skirtingumą, galime teigti, jog tai tik LAT mokymasis tinkamai aiškinti ir motyvuoti savo sprendimus, bei pirmasis bandymas naudoti metodų skirtingumą.

2000-ieji metai baudžiamajai teisei yra labai svarbūs, kadangi būtent šiais metais rugsėjo 26 d. buvo priimtas naujas BK, tačiau nebuvo nuspręsta, dėl šio kodekso įsigaliojimo datos. Todėl ir toliau galiojo senasis 1961 m. BK, kurio normos ir toliau buvo keičiamos be pildomos. Ir tik 2002 m. lapkričio 23 d. Seimas nustatė, jog naujasis BK įsigalios nuo 2003 m. gegužės 1d. kartu su Baudžiamojo proceso ir Bausmių vykdymo kodeksais.

Kadangi didelių pokyčių, susijusių su teisės aiškinimu, nepastebime iki 2003 m., todėl nuo 2000-2003 m. LAT baudžiamųjų bylų praktika bus aptariama kartu. 2000 m. bylose teismo argumentų apimtis nepasikeitė, kiek labiau argumentuotos tapo 2001 m. ir 2002 m.. 2000 m. į statistiką įtraukiami 30 bylų ir 4 LAT nutarimai, 2001 m. – 10 bylų ir 1 nutarimas, o 2002 m. – 10 bylų ir 3 nutarimai. Nuo 2001 m. dėl labai didelio bylų skaičiaus, kaip jau buvo minima anksčiau, atrinktos labiausiai cituojamos bylos ir nutarimai, kadangi būtent šios bylos užtikrina tiesės aiškinimo vienodumą. Taip pat, reiktų atkreipti dėmesį, jog LAT stengiasi mažinti faktinių aplinkybių aprašymą ir kasmet vis didesnę dėmesį skiria teisės normų aiškinimui. Labai gaila, jog teismų praktikoje 2000 m. vis dar yra randama bylų, kuriose buvo naudojamas tik loginis teisės aiškinimo metodas arba loginis su sisteminiu metodu. Tai rodo, jog kai kurie teisėjai vis dar aiškina bylas primityviai, neišplėsdami naudojamų teisės normų turinio ir savo sprendimų. Aišku 2001-2002 m. galbūt tokių

bylų irgi buvo, tačiau dėl LAT išspręstų bylų skaičiaus, visos jos nebuvo iširtos, o analizuotose bylose dažniausiai buvo naudojami trys teisės aiškinimo būdai.

5 paveikslas. **2000-2002 m. naudojami teisės aiškinimo metodai LAT baudžiamųjų bylų praktikoje.**

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis išnagrinėtų bylų duomenimis.

Kaip matome iš statistikos, vis dar „lyderiauja“ trys aiškinimo metodai: lingvistinis, sisteminis bei loginis. Šie metodai vis dažniau yra naudojami platesne prasme. Sisteminis metodas yra naudojamas ne tik baudžiamojo ir baudžiamojo proceso kodeksų normoms susieti, bet ir siejant kitus teisės aktus, pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-633/2000, BK aiškinamas kartu su administraciniu kodeksu bei su kitais įstatymais: „administracinės teisės pažeidimų kodeksas, BK 234 str., ATPK 195 str. bei Medžioklinių ginklų apyvartos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 10 d. nutarimu Nr. 436 „Dėl ginklų ir šaudmenų apyvartą reglamentuojančių taisyklių patvirtinimo“, analizė leidžia teigti, kad tokia N. C. veika - šaunamojo ginklo ir šaudmenų laikymas, nepratęsus leidimo laikyti ir nešioti ginklą - dar nesudaro nusikaltimo, numatyto BK 234 str., sudėties“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-633/2000), baudžiamojoje byloje Nr. 2K-348/2000 BPK aiškinamas kartu su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių pasaulio konvencija: „taigi BPK 317(1) str. 1 d. įtvirtinta diskrecinė norma neatima Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 str. 3 d. d. punkte numatytos teisės, tačiau reikalauja teisiųjų aktyvumo šią teisę įgyvendinant, nes teisiameji teismo nagrinėjimo metu turi teisę pareikšti prašymą, kad liudytojai, kurių asmens tapatybę nustatantys duomenys yra įslaptinti, būtų teismo apklausti, ir teismas tokį prašymą privalo apsvarstyti“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-348/2000), o baudžiamojoje byloje Nr. 2K-427/2000, kartu su Akcinių bendrovių įstatymu: „akcininkai turi teisę

tik į bendrovės pelno dalį (dividendą), o teisę į bendrovės turtą įgyja tik likviduojant bendrovę (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 15 str. 1 d.)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-427/2000). Tai leidžia daryti išvadą, jog teismai neapsiriboja vien baudžiamosios teisės šakoje naudojamais kodeksais, bet aiškina aktualiais teisės normas susiejant jas su kitais įstatymais. Lingvistinis teisės metodas 2000 m. buvo naudojamas rečiau nei 2001 m. ir 2002 m. (reikia neužmiršti, jog 2000 m. bylų skaičius buvo didesnis, nei kitais diagramoje pavaizduotais metais), be to, daugelyje bylų teismai aiškindami teisinę sąvoką ar nusikalstamos veikos sudėtį apsiribojo vos keliais sakiniais, pavyzdžiui: „reikalavimas perduoti turtą, kai nėra reikalavimo teisės, laikomas neteisėtu ir vertinamas kaip turto prievartavimas“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-536/2000), „nusikaltimo, numatyto Lietuvos Respublikos BK 312 str. sudėčiai užtenka to, jog prekursoriai per valstybės sieną buvo gabenami be Vaistų kontrolės tarnybos prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos leidimo juos pervežti ir nebuvo pateikti muitinei“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204/2000). Nuo 2001 m. teismo sprendimuose yra pastebimas detalesnis teisės aiškinimas lingvistiniu būdu, kuomet stengiamasi labiau išaiškinti teisinę sąvoką ar naudojamo straipsnio sudėtį, kaip pavyzdį galime paminėti LAT nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 2K-52/2001, kurioje teismas pasisakė dėl imitacinio modelio sankcionavimo: „taigi modelis negali būti sankcionuojamas tam, kad sukurstyti asmenį ar asmenis daryti nusikaltimą. Jei modeliu kurstoma padaryti nusikaltimą, toks modelis yra neteisėtas, jo vykdymo metu surinktus duomenis teismas negali laikyti įrodymais baudžiamojoje byloje ir remtis jais priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį. Nusikalstamos veikos imitacijos elgesio modelis gali būti sankcionuojamas ir taikomas tada, kai asmuo iki modelio taikymo pradžios jau rengiasi ar pradėjo daryti nusikaltimą ir prokurorui pateikiama tokios medžiagos. Tokiu atveju panaudojant modelį surinkti duomenys gali būti teismo pripažįstami įrodymu baudžiamojoje byloje ir jais gali būti grindžiamas apkaltinamasis nuosprendis.“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-52/2001). Iš to galime padaryti išvadą, jog teismai stengiasi plačiau išaiškinti ne tik proceso dalyviams, bet ir asmenims turintiems prieigą prie infolex.lt svetainės, ne tik tam tikrus niuansus susijusius su aiškinama byla, bet ir siekia išaiškinti taip, jog ateityje tam tikra teisinė taisyklė būtų taikoma tinkamai. Loginis metodo taikymas, kaip ir prieš taip aprašomais metais, nepasikeitė, todėl nėra tikslinga pateikti tokių pačių pavyzdžių tik su skirtingomis faktinėmis aplinkybėmis.

Taip pat pastebimi mažiau taikomi teisės aiškinimo metodai, tokie kaip istorinis, precedentinis ir bendrųjų teisės principų metodai. Istorinis teisės aiškinimo metodas 2000 m. iš tiesų nepasikeitė,

tiesiog yra minima, dėl to, kad nusikalstama veika padaryta anksčiau, todėl turi būti taikomi straipsniai, kurie galiojo tuo metu. 2002 m. istorinis teisės aiškinimo metodas buvo naudojamas plačiau, buvo apžvelgiama tuo metu buvusios ekonominės, socialinės, politinės ir kitos sąlygos: „po 1990 metų prasidėjus privatizacijos procesui, valstybinėms įmonėms tapus akcinėmis, be to, steigiantis naujoms privataus kapitalo įmonėms, susiaurėjo įstatyminės galimybės traukti baudžiamajon atsakomybėn asmenis, kurie tapo nevalstybinių įmonių vadovais ar administratoriais“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-611/2002) ir tokiam nagrinėjimui yra skiriama ne vienas sakinytis ar pastraipa, o net keli lapai, kuriuose buvo aiškinamos teisės normos. Kitoje LAT plenarinės sesijos nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127p/2002, yra minima kaip keitėsi tvarka susijusi su pinigų gabenimu: „pirmasis norminis aktas tuo klausimu – 1992 m. rugpjūčio 11 d. <...>“, „tokia pati tvarka buvo numatyta ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. kovo 6 d. nutarimo Nr. 199 <...>“, „ryšium su tuo Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 3 d. nutarimu Nr. 1330, pakeitus nutarimo Nr. 199 15.6 p. nustatyta <...>. O tai reiškia, jog teismas labai nuodugniai išaiškino normos atsiradimą, jos istoriją bei jos taikymo ypatumus. Precedentinis teisės aiškinimo būdas pasireiškė minint, kad tokia teismų praktika egzistuoja, nekonkretizuojant bylos numerio, pavyzdys: „pagal susiklosčiusią teismų praktiką nusikalstamos veikos, išaiškintos panaudojant nusikalstamą veiką imituojantį elgesio modelį, kvalifikuojamos kaip baigtas nusikaltimas“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-562/2002), arba nurodant, jog tokiu klausimu yra priimtas Senato nutarimas: „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimo „Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas“ 3 punkte sakoma, <...> (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-563/2000), arba taip yra nusprendęs LR Konstitucinis teismas nutarimu „Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 05 08 nutarimo “Dėl Lietuvos Respublikos Operatyvinės veiklos įstatymo <...> atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai “ konstatuojamoje dalyje įrašyti žodžiai, “kad operatyvinės veiklos slaptieji dalyviai negali kurstyti padaryti nusikaltimą” siejami su nusikalstamos veikos imitacijos elgesio modelio panaudojimu“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-52/2001). Iš to galime daryti išvadą, jog šiais 2000-2002 m., LAT precedentinį metodą naudojo tik remdamasis Senato ir Konstitucinio teismo nutarimais, o savo kuriamus precedentes nors ir žinojo, tačiau konkrečių bylų numerių nenurodinėjo, nes ne visos bylos buvo lengvai prieinamos ir taip paprastai randamos, kaip šių dienų. Bendrųjų teisės principų metodas dažniausiai buvo naudojamas tiesiog minint nuorodą į Konstituciją, „<...> nes įstatymo nežinojimas

neatleidžia nuo atsakomybės (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 7 str. 3 d.)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204/2000).

Atkreiptinas dėmesys, jog apžvelgtose bylose loginis teisės metodas buvo taikomas tik vieną kartą. Tai yra pats pirmas lyginamojo metodo taikymas LAT praktikoje, todėl yra būtina pateikti šio metodo naudojimo apžvalgą. Šiuo metodu yra lyginama LR ir EŽTT jurisprudencijos panašumai „išlaptintųjų liudytojų instituto panaudojimo galimybę, remdamasis Europos Žmogaus teisių teismo jurisprudencija, pripažįsta ir minėtas Konstitucinio teismo nutarimas, šio procesinio veiksmo panaudojimo sąlyga nurodydamas būtinybę apsaugoti liudytojų interesus, kai tuo neatimama kaltinamojo teisė į gynybą“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-599/2000). Tai reiškia, jog teismai jau nuo 2000 m. siekia teisę aiškinti ir taikyti taip kaip minėtasis EŽTT.

Apibendrinant 2000-2002 m. galime pastebėti, jog teisės aiškinimo būdai taikomi vis įvairesniais būdais. Teismai siekia ne tik priimti teisingą sprendimą byloje, tačiau ir siekia tokį sprendimą argumentuoti. Taip pat didesnis teisės aiškinimų būdų naudojimas reiškia, jog teismai visapusiškai ir nuodugniai ištiria situacijas, išaiškina bylos šalims ir priima patį teisingiausią sprendimą.

Šios dalies pabaigai norėtusi dar apžvelgti ir viso šio laikotarpio dažniausiai naudojamus metodus, sudėjus visas analizuotas LAT baudžiamąsias bylas ir LAT nutarimus. Viso buvo šiuo laikotarpiu išanalizuota 120 baudžiamųjų bylų ir 25 Lietuvos Aukščiausiojo teismo nutarimai.

Šiuo laikotarpiu teismai tik mokėsi tinkamo savo sprendimų aiškinimo, todėl būtų visai nelogiška tikėtis, jog teismai nuo pirmųjų savo bylų išaiškinimo tą darys puikiai. Viskam reikia laiko. Pradžioje teismai mokėsi tinkamo sprendimų argumentavimo, vėliau teisės aiškinimo metodų tinkamo pritaikymo, po to – skirtingų teisės aiškinimo būdų pritaikymo. Šis laikotarpis buvo sudėtingas ir turintis daugelį naujovių, todėl turime pasidžiauti, jog teisėjai kiekvienais metais tobulino savo sprendimus ir kasmet siekė vis geresnio rezultato.

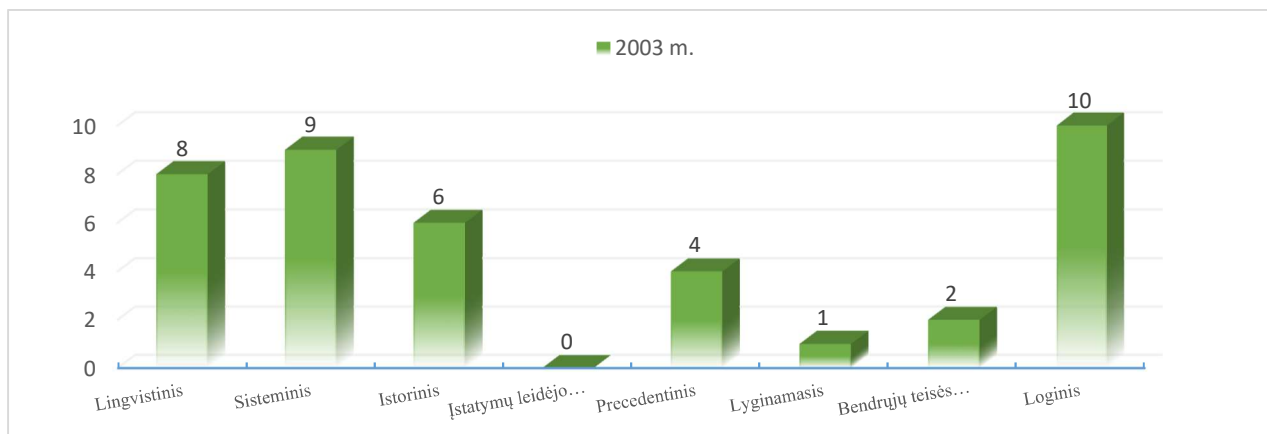
2.2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Jurisprudencijos teisės aiškinimo bruožai nuo 2003 metų iki šių dienų

Šioje rašto darbo dalyje, bus apžvelgiama teisės aiškinimo metodų naudojimas LAT praktikoje po naujojo BK įsigaliojimo. Ko gero, daugelis žino, jog naujojo kodekso sukūrimas yra labai

sudėtingas ir ilgas procesas, tą įrodo ir mūsų šalies pavyzdys, kai naujasis BK buvo pradėtas rengti 1988 m.. Jo projektas buvo pateiktas Seimui 1996 m., tik 2000 m. jis tapo įstatymu, o įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d. kartu su naujuoju BK įsigaliojo ir Baudžiamojo proceso bei Bausmių vykdymo kodeksai. Tai reiškia, jog vienu metu pradėjo galioti tarpusavyje suderinti pirmieji LR kodeksai. (Prapiestis, Švedas, 2011, 13-14) Visi ankstesnieji teisinėje sistemoje naudoti kodeksai yra perimti iš kitų šalių, keisti ir pritaikyti prie mūsų šalyje vyraujančios bausmių politikos. Taip pat reiktų pažymėti, jog naujasis kodeksas parengtas vadovaujantis ES teisės aktais ir tarptautinių sutarčių nuostatomis, o taip pat buvo atsižvelgta į EŽTT ir LR Konstitucinio teismo praktiką. (Prapiestis, Švedas, 2011, 13-14) Reikia pastebėti, jog 2000 m. kodekse yra atsisakyta tarybinės baudžiamosios teisės doktrinos, jame perteiktos Lietuvos mokslininkų mintys bei teisinės taisyklės, kurios tinkamai pritaikytos prie Lietuvoje egzistuojančios kriminologinės situacijos. Jei lygintume 1961 m. ir 2000 m. BK, naujajame kodekse rastume daug dekriminalizuotų arba atvirkščiai kriminalizuotų veikų, taip pat 2000 m. BK įvedama nauja sąvoka nusikalstama veika, kuri skirstoma į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus. Esminis naujojo BK bruožas yra baudžiamosios atsakomybės humanizavimas, o tai reiškė jog baudžiamoji atsakomybė yra švelninama. BK 3 str. 2 d. teigia „veikos nusikalstamumą panaikinant, bausmę švelninantis arba kitokiu būdu nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį palengvinantis baudžiamasis įstatymas turi grįžtamąją galią, t. y. taikomas iki tokio įstatymo įsigaliojimo nusikalstamą veiką padariusiems asmenims, taip pat atliekantiems bausmę bei turintiems teistumą asmenims“ (Lietuvos Respublikos Baudžiamasis Kodeksas, 2000). O tai reiškia, jog visos nusikalstamos veikos kurios buvo padarytos iki 2003 m. gegužės 1d. turi būti kvalifikuotos pagal naująjį kodeksą, o jei jau pradėtas ikiteisminis procesas, tada tokios nusikalstamos veikos turi būti naujai perkvalifikuojamos. (Piesliakas, 2009, p. 63-69).

Nuo 2003-2020 m. buvo išnagrinėta 180 LAT baudžiamųjų bylų ir 4 nutarimai. Buvo pasirinkta po 10 labiausiai cituojamų bylų.

Pirmiausia, apžvelgsime 2003 m., kurie yra patys svarbiausi baudžiamojoje teisėje, kadangi tai yra pirmieji metai, kai keitėsi veikos, baudžiamoji atsakomybė už jas. Todėl yra smalsu, kaip gi pasikeitė teismų jurisprudencija, ar teismai aiškino teisę kaip ir ankstesniais metais, o gal atvirkščiai teismai pradėjo kruopščiau aiškinti teisės normas ir naudoti daugiau teisės aiškinimo būdų.

6 paveikslas. 2003 m. naudojami teisės aiškinimo metodai LAT baudžiamųjų bylų praktikoje.

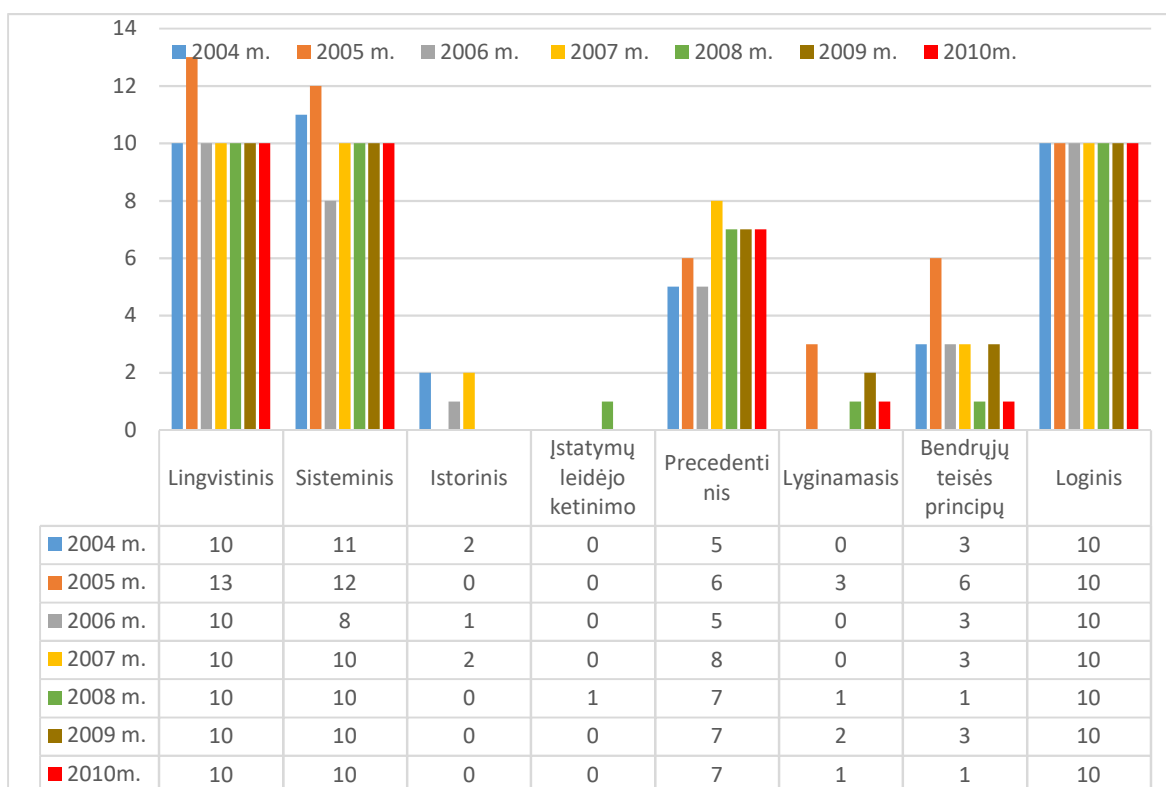
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis išnagrinėtų bylų duomenimis.

Analizuojamos 10 labiausiai cituojamų 2003 m. baudžiamųjų bylų. Pažymėtina, kad aiškinant teisinės sąvokas ar nusikalstamos veikos sudėties požymius, teismų sprendimų motyvuojamos dalies apimtis yra panaši kaip ir šių dienų, todėl galima teigti, jog teismai jau išmoko tinkamai argumentuoti savo sprendimus. Kaip galime pastebėti statistikoje, teisės aiškinimo metodų gausa nesumažėjo. Kaip ir ankstesniais metais vis dar vyrauja lingvistinis, sisteminis ir loginis teisės aiškinimo metodai. Tokią lingvistinio metodo gausą pakomentavo LAT baudžiamųjų bylų teisėjas Alvydas Pikelis: „įsigaliojus ir padėjus taikyti naujojo Baudžiamojo kodekso normas, vien tik vagystės ir plėšimo dispozicijos teisininkams praktikams pateikė daugiau kaip dešimt sąvokų kurias įstatymų leidėjas nurodė įstatymo tekste nepateikdamas jų definicijų“, o tai reiškė, jog patys teisininkai turėdavo nusistatyti tų sąvokų turinį. (Pikelis, 2011, 71-72). Tą atspindi ir LAT baudžiamųjų bylų praktika, kurioje teismas dažnai mini ką reiškia tam tikra sąvoka: „kiti viešojo administravimo subjektai – tai viešosios įstaigos bei nevyriausybinės organizacijos, kurioms įstatymų nustatyta tvarka suteikti viešojo administravimo įgaliojimai“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-809/2003) arba kitoje byloje yra aiškinama, jog „tyčinis nužudymas iš chuliganiškų paskatų yra tada, kai jis padaromas dėl aiškaus žmogaus ar visuomenės negerbimo, kai kaltininko elgesys yra atviras iššūkis visuomeninei tvarkai, siekiant priešpastatyti save aplinkiniams, pademonstruoti niekinantį požiūrį į juos arba nužudymas visai be dingsties, arba panaudojant kaip pretekstą savo veiksams mažareikšmę dingstį“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-441/2003). Sisteminis metodas buvo naudojamas nurodant, jog panašią normą įtvirtina Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija: „Dvigubo baudimo draudimo principas (*non bis in idem* - lotyniškai) įtvirtintas ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 7 Protokolo

4 straipsnyje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322/2003) arba susiejant BK su BPK ar kitais įstatymais: „2000 m. BK 129 str. 2 d. sankcija yra švelnesnė palyginus su 1961 m. BK 105 str. sankcija, todėl įsigaliojus 2000 m. Baudžiamajam kodeksui, vadovaujantis BPK 376 str. 3 d., veika perkvalifikuotina pagal naujojo kodekso straipsnį ir skiriama atitinkantį, ši nusikaltimą baismė“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-441/2003). Kaip ir prieš tai buvusiais metais loginiu metodu teismas arba paneigdavo kasacinio skundo argumentus, arba pripažindavo tokį skundą teisėtu. Taip pat šiuo metodu faktinės aplinkybės gretinamos su teisės normos dispozicija. Taip pat matome, jog istorinis teisės aiškinimo metodas yra taikomas dažniau nei praeitais metais. Taip yra dėl to, kad yra lyginamos senojo ir naujojo BK teisės normų baudžiamosios atsakomybės, pavyzdžiui „2000 m. BK 229 str. sankcija numato tokį patį laisvės atėmimo bausmės dydį, be to alternatyvias bausmes kaip ir 1961 m. BK 321¹ str. sankcija“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-809/2003). Tas reikalinga, kad suvoktume ar naujasis kodeksas lengvina baudžiamąją atsakomybę ar sunkina. Tačiau toks lyginimas reikalingas tik tada, kai nusikalstama veika padaryta iki naujojo kodekso įsigaliojimo, kadangi kaltininko padėtis negali būti sunkinama. Precedentinio ir bendrųjų teisės principų teisės aiškinimo metodų taikymo tendencija aptariamaisiais metais nepasikeitė, todėl ankstesnių teiginių nėra tikslinga kartoti. Kadangi ES valstybės narėse taikomi teisės aktai turi būti aukščiau nacionalinės teisės, tai reiškia, kad tam tikros teisės normos bus vienodai aiškinamos visose ES valstybėse, todėl šiuo metodu buvo siekiama rasti EŽTT jurisprudencijoje analogiškas bylas ir nacionalinėje teisėje jas pritaikyti: „kadangi Lietuva pripažįsta Europos Žmogaus teisių teismo jurisdikciją, didžiulę reikšmę Lietuvos teismų praktikai turi šio principo (niekas negali būti baudžiamas už vieną nusikaltimą antrą kartą) aiškinimas remiantis analogiškų bylų sprendimais Europos Žmogaus teisių teisme“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322/2003). Lyginant EŽTT bylas su nagrinėjama byla teismas siekia priimti sprendimą, kuris neprieštaraus EŽTT jurisprudencijai.

Kadangi po naujojo BK priėmimo kažkokių kardinalių pokyčių teisės aiškiniame nepastebime, todėl, nebus įdomu skaityti panašius teiginius tik su kitais pavyzdžiais. Šioje dalyje toliau bus aprašomi trys laiko tarpsniai, turintys panašumų teisės aiškinimo metodų taikymo prasme: pirmasis laikotarpis, tai precedentinio teisės aiškinimo metodo LAT baudžiamųjų bylų praktikoje dažnesnis naudojimas, antrasis – bendrųjų teisės principų metodo naudojimas ir trečiasis – lyginamojo ir įstatymo leidėjo ketinimų metodų naudojimo pradžia. Pastebėta, jog vis dar vyrauja tie patys trys teisės aiškinimo metodai: lingvistinis sisteminis ir loginis, jų pokyčių nepastebime lyginant su 2003 m., todėl jie nebus detalizuojami.

Pirmasis laikotarpis yra nuo 2004 – 2010 m.. Šiuo laikotarpiu LAT baudžiamųjų bylų praktikoje galime pastebėti, jog kasmet vis dažniau naudojamas precedentinis teisės aiškinimo metodas, todėl siekiant panagrinėti šio metodo pokyčius, buvo nuspręsta šiuo laikotarpius sujungti į vieną bloką. Taip pat apžvelgsime ir kitus šiais metais naudojamus metodus, ir tokių metodų naudojimo tendencijas.

7 paveikslas. **2004-2010 m. naudojami teisės aiškinimo metodai LAT baudžiamųjų bylų praktikoje.** Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis išnagrinėtų bylų duomenimis.

Iš šios statistikos matome, jog vis dar vyrauja trys teisės aiškinimo metodai: lingvistinis, sisteminis ir loginis. Kadangi 2004 ir 2005 m. buvo nagrinėjamos ne tik bylos bet ir LAT nutarimai, todėl lingvistinio ir sisteminio metodo statistikoje matome daugiau. Tačiau šioje dalyje pagrindinį dėmesį skirsime precedentiniam teisės aiškinimo metodui, kuris kaip matoma vis dažniau yra naudojamas. Precedentai negali būti greitai kuriami, kadangi turi praeiti ilgas laiko tarpas, kol byla patenką į galutinę instanciją. Be to precedentas kuriamas tik tada, kai yra sukaupiamas tam tikras kiekis bylų, kuriomis remiantis būtų galima apibendrinti teismų praktiką ir atitinkamas taisykles.

(Pikelis, 2011, 76) Todėl precedentinio teisės aiškinimo metodo naudojimo augimas, esant didesniam panašių bylų skaičiui, yra suprantamas.

2004 m. precedentinis metodas buvo aiškinamas dvejopai: arba buvo arba minima jog teismų praktika egzistuoja kaip tokia: „tie atvejai, kai turtiniai nuostoliai viršija 250 MGL dydžio sumą, teismų praktikoje paprastai pripažįstami didele žala“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-512/2004), arba minimi LAT Senato nutarimai: „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas 1988 m. gruodžio 23 d. nutarimo Nr. 8 9 punkte išaiškino, kad turto iššvaistymas yra tada, kai kaltininkas jam patikėtą ar esantį jo žinioje turtą neteisėtai ir neatlygintinai perleidžia tretiesiems asmenims“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-451/2004). 2005 m. vis dar dažnai minimi LAT Senato nutarimai, tačiau buvo atrandama ir LR Konstitucinio teismo praktika nurodant Konstitucinio teismo nutarimo numerį: „Kartu Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad laisvė ieškoti, gauti ir skleisti informaciją nėra absoliuti (Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-649/2005). Taip pat pastebėta, kad būtent šiais metais pirmą kartą buvo paminėta ne tik tai, kad teismas tiesiog remiasi teismų praktika, bet ir nurodoma kokia konkrečiai nutartimi remtasi, nurodant jos numerį: „kaip didelė žala paprastai pripažįstamas valstybės tarnautojų piktnaudžiavimu padarytas žmogaus konstitucinių teisių ar laisvių suvaržymas, valstybės institucijos autoriteto menkinimas, jos ar kitos organizacijos normalaus darbo trikdymas ir pan. (žr., pvz., leidinyje *Teismų praktika* Nr. 22 skelbtas nutartis Nr. 2K-622/2004; 2K-512/2004)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-638/2005). Tai reiškia, jog teismai siekia ne tik paminėti, kad jie remiasi savo suformuluota taisykle, tačiau ir nurodo, kurioje byloje galime rasti panašų sprendimą ir kylant klausimams galima susipažinti su minima byla. 2006 m. lyginant su 2005 m. didelių pokyčių nepastebima, tačiau galime paminėti 2007 m. kaip precedentinio metodo pokyčių momentą, kuomet teismai sprendimų dėstomojoje dalyje stengėsi visose bylose nurodyti jau išnagrinėtoje byloje priimtos nutarties, kuria remiasi teismai, numerį. Tą galime pastebėti jau ne keliose, o didesnėje dalyje bylų. Yra gana retas atvejis kai tiesiog minima, jog tokia teismų praktika egzistuoja: „teismų praktikoje pripažįstama, kad apeliacinio skundo ribas apibrėžia nuosprendžio (nutarties) apskundimo pagrindai ir motyvai, apelianto prašymai – jų apimtis, pobūdis, konkretumas, tikslumas, (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-114/2008). Taip pat šiais metais precedentinį teisės aiškinimo metodą teismai naudojo siekiant nenukrypti ne tik nuo LAT formuojamos praktikos, bet ir nuo EŽTT praktikos: „pažymėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje ne kartą konstatuota, jog tais atvejais, kai

pripažįstama, kad byloje buvo nepateisinami procesiniai delsimai, viena iš tinkamų ir pakankamų teisinės gynybos dėl pernelyg ilgo proceso trukmės priemonių yra baudmės sumažinimas kaltinamiesiems (*Einarsson v. Iceland*, no.22596/93, decision of 5 April 1995; <...>)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-45/2007). Nagrinėjant kitų metų baudžiamąsias bylas, teisės metodų naudojimo aspektu žymių pokyčių nepastebėta, išskyrus tai, kad teismai vis dažniau savo argumentams pagrįsti renkasi būtent precedentinį teisės aiškinimo metodą, o savo argumentų svarumą įrodo tuo, jog toks sprendimas yra priimtas ne vienoje byloje, o net keliuose: „teismų praktikoje nustatyta, kad tam, jog asmuo būtų atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, turi būti nustatyta BK 40 straipsnio 2 dalyje numatytų visų sąlygų visuma (kasacinės nutartys Nr. 2K-319/2008, 2K-239/2008; 2K-31/2010; 2K-51/2010)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-84/2010), o tai reiškia, jog teismas nagrinėjamoje byloje priėmė teisingą sprendimą nenukrypdamas nuo teismų formuojamos praktikos.

Bendrijų teisės principų metodas, kaip matome irgi pradedamas naudoti dažniau, tačiau yra minimas arba kartu su nuoroda į konstituciją: „Lietuvos Respublikos Konstitucija gina asmens teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas (25 straipsnio 1 ir 2 dalys)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-645/2005) arba minint, jog toks principas egzistuoja baudžiamosios teisės srityje „vienas pamatinių Baudžiamojo proceso principų yra nekaltumo prezumpcijos principas“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-554/2005), „kartu tai nereiškia ir to, kad baudžiamasis procesas šioje baudžiamojoje byloje, kaip nepagrįstai pripažino apeliacinės instancijos teismas, vyko pažeidžiant BPK 3 straipsnio 8 punktą, kuriame suformuluotas *non bis in idem* principas, draudžiantis tą patį asmenį už tą pačią nusikalstamą veiką du kartus traukti baudžiamojon atsakomybėn“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-221/2008). O tai reiškia, jog baudžiamojoje teisėje naudojami principai yra įtraukti į naująjį BK.

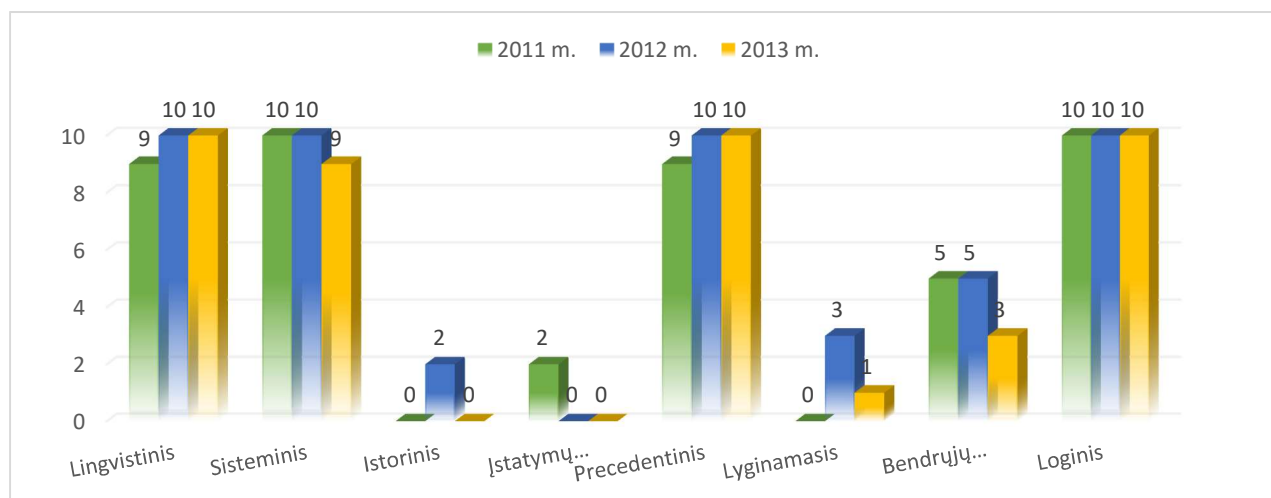
Pažymima, jog istorinis teisės aiškinimo metodas yra naudojamas siekiant palyginti senąjį ir naująjį BK ir BPK: „pagal 1961 m. BPK 65 straipsnį (2002 m. BPK 109 straipsnį) asmuo, dėl nusikalstamos veikos patyręs turtinės ar neturtinės žalos, turi teisę baudžiamojoje byloje pareikšti civilinį ieškinį kaltinamajam arba už jo veikas materialiai atsakingiems asmenims“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23/2004) bei „šio kodekso 327 straipsnio <..> 2 dalyje kaip nusikaltimą kvalifikuojantis požymis nurodytas didelis netikrų pinigų kiekis. 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojus naujajam BK, šio kodekso 213 straipsnio <...> 2 dalyje

alternatyviai nurodyti du nusikaltimą kvalifikuojantys požymiai: netikrų pinigų „didelis kiekis“ arba jų „didelė vertė“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-45/2007). O tai reiškia, jog vis dar teismuose yra nagrinėjamos bylos, dėl nusikalstamų veikų, padarytų iki naujojo kodekso įsigaliojimo.

Taip pat nagrinėjamaisiais metais galime pastebėti, jog teismai naudoja ir lyginamąjį bei įstatymo leidėjo ketinimo metodus. Tačiau lyginant su 2003 m. didelių pokyčių nepastebima, todėl šiuos metodus detaliau nagrinėsime trečiajame bloke, kuriame šių metodų skaičius didžiausias.

Antrasis blokas, tai 2011-2013 m.. Šiame laikotarpyje didelį dėmesį skirsime bendrųjų teisės principų metodui, kadangi būtent nuo 2011 m. galime pastebėti šio metodo naudojimo dažnumą. Šiais metais dažniausiai buvo taikomi jau net 4 teisės aiškinimo metodai: lingvistinis, sisteminis, precedentinis ir lyginamasis. Jie buvo naudojami beveik kiekvienoje byloje, o tai reiškia, jog po naujojo BK įsigaliojimo, teismų sprendimai bus aiškinami mažiausiai keturiais teisės aiškinimo būdais.

8 paveikslas. **2011-2013 m. naudojami teisės aiškinimo metodai LAT baudžiamųjų bylų praktikoje.** Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis išnagrinėtų bylų duomenimis.

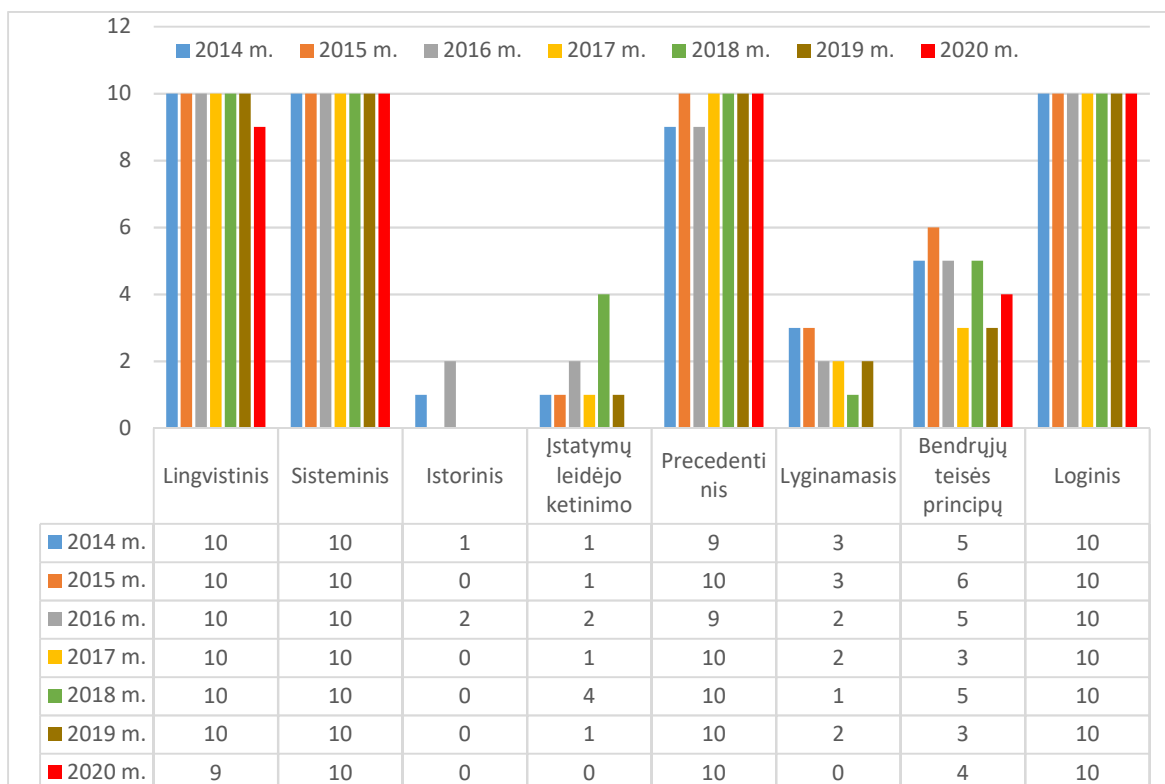
Dažniausiai naudojami teisės aiškinimo metodai nesikeičia, todėl pastudijuosime kiek mažiau taikomą bendrųjų principų teisės aiškinimo metodą. Labai dažnai bendrųjų teisės principų metodas yra taikomas kartu su Konstitucija: „pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 6 straipsnio 6 dalį, <...> kiekvienam įtariamajam (kaltinamajam, nuteistajam) garantuojama teisė į gynybą“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118/2011), tačiau panagrinėjant būtent

ši principą nuodugniau yra sutinkami ir lotyniškieji principų pavadinimai: „*-in dubio pro reo*“ principas reikalauja, kad, išnaudojus visas galimybes abejonėms pašalinti ir nepavykus to padaryti, visos abejonės būtų aiškinamos kaltinamojo naudai“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–205/2012) arba tiesiog minimi visuotinai pripažinti principai, tokie kaip: „paskirta bausmė atitinka teisingumo ir proporcingumo principus, nėra aiškiai per griežta ar per švelni“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-431/2013). Beje, būtent šie trys teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principai, sutinkami išties dažnai. Jais dažniausiai remiamasi kaip papildomu argumentu: „pagal CK 6.250 straipsnio 2 dalį, nustatydamas neturtinės žalos dydį, teismas atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, į tai, ar padaryta turtinė žala, į padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-605/2011) arba kitas pavyzdys: „<...> vadovautasi CK 6.250, 6.251, 6.282 ir 6.283 straipsniuose įtvirtintomis normomis, sąžiningumo, protingumo bei teisingumo kriterijais“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-374/2012). Be šių principų buvo randamas ir nešališkumo principas: „nešališkumo principo pažeidimas — besąlygiškas pagrindas panaikinti priimtą teismo sprendimą, tačiau šiam pažeidimui konstatuoti nepakanka vienos iš bylos šalių nuomonės“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-272/2011). Norisi atkreipti dėmesį, jog bendrųjų teisės principų metodą yra sudėtinga taikyti, kadangi ne visi teisės principai yra suformuoti aiškiai, kai kuriuos principus galime suvokti skirtingai, todėl teismai stengiasi naudojamų principų reikšmę išaiškinti „šiam kontekste pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijoje <...> įtvirtintas teisingumo principas, taip pat nuostata, kad teisingumą vykdo teismai, reiškia <...>“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-6/2013). Apibendrinant šį teisės aiškinimo būdą nuo 2011-2013 m., galime teigti, jog kaip ir ankstesniais metais, bendrųjų teisės principų metodas dažniausiai taikomas kartu su nuoroda į Konstituciją arba paminėjus visuotinai priimtus principus – teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principai. Tačiau norėtusi, jog šis teisės aiškinimo būdas būtų taikomas dažniau, kadangi teisės principai yra teisės pamatas, todėl teismas aiškindamas tam tikrą teisės normą turi nustatyti santykį su bendraisiais ir su tos šakos principais, kadangi būtent jie nurodo bendrąsias elgesio normas, o kodeksai tik jas sukonkretina.

Trumpai apžvelgsime ir mažiausiai naudojamus teisės aiškinimo metodus: istorinį, lyginamąjį ir įstatymo leidėjo ketinimo metodus. Istorinis teisės aiškinimo metodas, yra randamas tik 2012 m., nagrinėtose bylose kuomet yra minimos galiojusio įstatymo redakcijos nusikalstamos veikos

padarymo metu. Kadangi šis metodas jau buvo nagrinėjamas anksčiau tokiu pat kontekstu, tai jo detaliau neaptarinėsime. Įstatymo leidėjo ketinimo ir lyginamasis metodai bus detaliau aprašinėjami trečiajame bloke, todėl tik trumpai apžvelgsime kokių būtent kontekstu jie taikyti šiais metais. Įstatymų leidėjo ketinimo metodas naudotas siekiant nurodyti ko siekė įstatymo leidėjas priimdamas įstatymą: „<...> įstatymo leidėjui turint omenyje visos padarytos žalos atlyginimą“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-227/ 2011) arba kai įstatymų leidėjas nenurodė konkrečios valios: „Įstatymų leidėjas neatskleidžia šių principų turinio, nes jų aiškinimas ir taikymas kiekvienu konkrečiu atveju priklauso nuo faktinių bylos aplinkybių“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-272/2011). Tai reiškia, jog teismai aiškinat teisę pradeda minėti ko gi būtent siekė įstatymo leidėjas, kokia jo valia šiuo klausimu, todėl pritaikant teisės normas į tai atsižvelgia. Lyginamasis aiškinimo būdas buvo taikomas kaip ir ankstesnių metų išnagrinėtose bylose ir niekuo nepasikeitė. Juo tiesiog yra lyginami mūsų šalies ir EŽTT priimti sprendimai pritaikant konkrečias teisės normas. Šiuo metodu nacionaliniai teismai siekia suvienodinti tam tikrų teisės normų aiškinimą ir taikymą, kadangi visada yra galimybė bylos šalims apskūsti LAT sprendimą EŽTT, kai yra netinkamai taikomos visuotiniai pripažintos teisės normos.

Kitas, trečiasis, blokas buvo išskirtas kaip atskiras, kadangi teismo sprendimų priimtų laikotarpyje nuo 2014 m. iki šių dienų, motyvuojamoje dalyje pastebimas lyginamojo ir įstatymo leidėjo ketinimo metodo panaudojimo dažnumas. Todėl siekiant nuodugniau išnagrinėti būtent šiuos metodus, buvo tikslinga sujungti 2014-2020 m. ir aprašinėti juos kartu. Būtent šiuo laikotarpiu galime pastebėti ir bendrųjų teisės principų metodų naudojimą, todėl įdomu ar šio metodo naudojimo skaičius pasikeitė lyginant su 2011-2013 m.

9 paveikslas. 2014-2020 m. naudojami teisės aiškinimo metodai LAT baudžiamųjų bylų praktikoje. Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis išnagrinėtų bylų duomenimis.

Statistikoje matoma, jog lingvistinis, sisteminis, precedentinis ir loginis teisės aiškinimo metodai vis dar naudojami beveik kiekvienoje byloje, o bendrųjų teisės principų, įstatymo leidėjo ketinimo ir lyginamojo teisės aiškinimo metodų naudojimas yra dažnesnis, nei ankstesniais metais.

Aprašant šį 2014-2020 m. bloką norėtusi paminėti kaip pasikeitė bendrųjų teisės principų metodo naudojimas. Siekiant atkreipti dėmesį į bendrųjų teisės principų įvairovę, taikant šį metodą yra cituojamos skirtingų metų bylų ištraukos. Yra pastebima, jog teismai pradeda naudoti lotyniškuosius principų pavadinimus, pavyzdžiui: „abejonės dėl nusikalstamos veikos įrodytumo, kai jų nebegalima pašalinti, aiškinamos kaltinamojo naudai (*in dubio pro reo*)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93-788/2017), „nagrinėjamos bylos aplinkybėmis *lex retro non agit* (įstatymas neturi grįžtamosios galios) principas negali būti suprantamas kaip uždraudžiantis vertinant šaunamojo ginklo panaudojimo teisėtumą Konvencijos 2 straipsnio aspektu vadovautis sprendimu J. IR B. PRIEŠ LIETUVĄ. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-1/2014) arba „visiško žalos atlyginimo principas (lot. *restitutio in integrum*) objektyviai negali būti taikomas visa apimtimi“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis

baudžiamojoje byloje Nr. 2K-21-942/2016). Tai tik įrodo, jog teismai patobulėjo, naudodami ne tik mūsų šalies, bet ir užsienio šalių teisininkams suprantamus terminus. Taip pat labai dažnai yra remiamasi teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, ko gero dėl to, jog tai visos teisės pamatiniai principai: „nustatydamas priteistinos žalos dydžius, teismas vadovaujasi teisingumo ir protingumo principais“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-143-696/2017) arba „<...> bausmės, <...> paskyrimas jam šiuo atveju aiškiai prieštarautų teisingumo principui ir bausmės paskirčiai“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-49-976/2020). Šis principas buvo naudojamas susiejant jį su Konstitucijoje įtvirtinta norma: „žmogaus gyvybė ir sveikata yra vienos svarbiausių Konstitucijoje įtvirtintų įstatymo ginamų vertybių“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-14-511/2018), „pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalį asmuo, kaltinamas padaręs nusikaltimą, turi teisę, kad jo bylą viešai ir teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-104-1073/2020) arba „Konstitucijos 19 straipsnyje įtvirtinta viena pagrindinių šiuolaikinės demokratinės visuomenės vertybių – žmogaus teisės į gyvybę apsaugos principas; 21 straipsnyje garantuojamas žmogaus asmens neliečiamumas“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-1/2014). Tai reiškia, jog bendrųjų teisės principų teisės aiškinimo metodas yra taikomas trejopai: arba siejant teisės normą su Konstitucijoje įtvirtintu principu, arba minint bendrai teisinei sistemai bendrus teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principus, arba naudojant lotyniškuosius pavadinimus.

Kaip ir buvo minėta anksčiau, šis blokas yra išskirtas dėl lyginamojo ir įstatymo leidėjo ketinimo metodų naudojimo dažnumo. Iš tikrųjų galima pastebėti jog šie metodai taikomi tik viena reikšme. Lyginamuoju metodu yra tik siejama nacionalinė teisės sistema su ES priimtomis Konvencijomis ir EŽTT praktika. Tą įrodo ir keli pavyzdžiai: „Europos Žmogaus Teisių Teismas taip pat ne kartą yra konstatavęs, kad abejonės aiškinamos kaltinamojo naudai <...>“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-232/2014), „pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus ir jų išaiškinimų nuostatomis formuojamą Lietuvos teismų praktiką galimybė švelninti bausmę dėl baudžiamojo proceso trukmės siejama ne tik su proceso ilgumu, bet ir su konkrečių bylos aplinkybių, lėmusių nepagrįstą pernelyg ilgą proceso trukmę, nustatymu“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-186-942/2015) arba „Europos Žmogaus Teisių Teismas, aiškindamas šią nuostatą, yra pažymėjęs, kad nekaltumo prezumpcija yra baudžiamosios bylos nagrinėjimo procesinė garantija, kuri reiškia ir tai, kad įrodinėjimo našta priklauso kaltinimui, o visos abejonės turi būti traktuojamos kaltinamojo naudai <...>“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo

nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-75-788/2019). Šio metodo pokytis palyginus su ankstesniu jo taikymu tik tame, jog teismai pradėjo detaliau analizuoti EŽTT bylas. Teismai siekia ne tik paminėti, kad tokia byla buvo, bet ir priminti trumpas faktines aplinkybes ir priimtus sprendimus juose. Įstatymo leidėjo ketinimo metodas dažniausiai buvo naudojamas aiškinant konfiskavimo tikslą „turto konfiskavimo tikslas – panaikinti galimybę kaltininkui ar kitiems asmenims iš nusikalstamos veikos gauti turtinės naudos“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-304-976/2016), arba siekiant užkirsti daromą nusikalstamą veiką vairuojant išgėrus alkoholi „<...>atsižvelgė ir į tai, kad BK 281 straipsnio pakeitimais įstatymo leidėjas siekė didinti eismo saugumą, užkirsti kelią neblaivių vairuotojų daromiems KET pažeidimams, keliantiems itin didelį pavojų kitiems eismo dalyviams“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-114-1073/2018). Tai yra pagrindiniai du straipsniai, kurie buvo aiškinami naudojant įstatymo leidėjo ketinimų metodą. Taigi apibendrinant galima teigti, jog šie metodai dar tik praddami naudoti teismų praktikoje ir, ko gero, jie bus dažniau taikomi kitame dešimtmetyje.

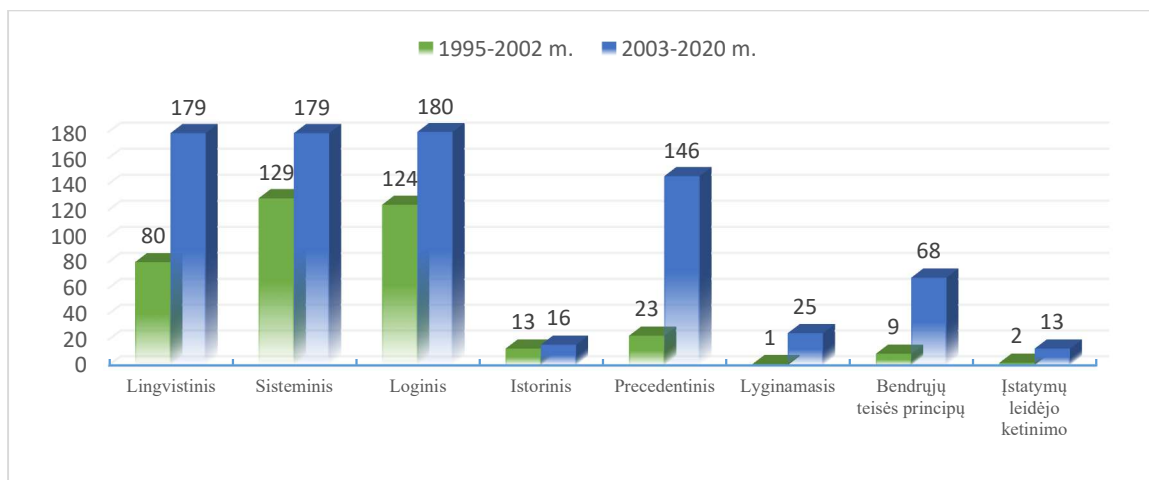
Ir pabaigai, galima trumpai apžvelgti mažiausiai naudojamą istorinį teisės aiškinimo metodą. Šis metodas buvo naudojamas, tik tada kai nusikalstama veika buvo padaryta galiojant kitai naujojo BK ar BPK redakcijai: „2004–2006 m., t. y., nusikalstamos veikos darymo metu galiojusioje BK 25 straipsnio 3 dalyje (2003 m. balandžio 10 d. redakcija, galiojusi nuo 2003 m. gegužės 1 d. iki 2013 m. liepos 12 d.) buvo numatyta, kad <...>“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-304-976/2016), „nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme galiojusi BPK 256 straipsnio redakcija (2007 m. birželio 28 d. redakcija) išdėstyta taip <...>“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-1/2014).

Apibendrinant galima teigti, jog LAT nagrinėjant baudžiamąsias bylas pagrindinių keturių teisės aiškinimo metodų taikymas nepasikeitė. Bendrųjų teisės principų metodas yra taikomas dažniau, teismai pradėjo savo sprendimuose dažniau naudoti lotyniškuosius principų pavadinimus, kurie yra suprantami visame pasaulyje. Įstatymo leidėjo ketinimo ir lyginamasis metodai tik praddami taikyti ir greičiausiai bus labiau taikomi kitame dešimtmetyje. Istorinis teisės aiškinimo metodas, tikriausiai, bus taikomas retai, tik atsiradus naujai teisės normos redakcijoms.

Šiuo laikotarpiu teismai siekė atrasti ne tik tris teisės aiškinimo metodus: lingvistinį, sisteminį ir loginį, bet ir kitus teisinėje literatūroje minimus būdus. LAT daug dėmesio skyrė precedentiniam teisės aiškinimo metodo tobulinimui, kuris šiai dienai naudojamas beveik kiekvienoje byloje. Taip

pat teismai ne tik bando naudoti skirtingus metodus savo sprendimuose, tačiau pastebime ir šių metodų taikymo progresą, kai metodai taikomi vis skirtingesniu kontekstu.

2.3. Teisės aiškinimo metodų taikymo lyginimas iki 2003 metų ir po 2003 metų

10 paveikslas. 1995-2002 m. ir 2003-2020 m. naudojami teisės aiškinimo metodai LAT baudžiamųjų bylų praktikoje. Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis išnagrinėtų bylų duomenimis.

Ko gero, nagrinėjant kiekvienus metus ar metų blokus atskirai, tokios statistikos ir tikėtasi, nes 1995 m. iš vis buvo naudojami tik trys teisės aiškinimo būdai, 1996 m. – keturi, o 1997 m. – jau net penki teisės aiškinimo būdai. Tačiau pagrindiniai, besikartojantys teisės aiškinimo metodai šiuo 1995-2002 m. laikotarpiu buvo trys, tai – sisteminis, loginis ir lingvistinis metodai; mažai naudojami taip pat trys metodai, tai – precedentinis, istorinis ir bendrųjų teisės principų, o lyginamasis ir įstatymo leidėjo ketinimo metodas beveik nenaudojami. Nuo 2003 m. statistika pasikeitė, jau vyravo septyni teisės aiškinimo būdai: pagrindiniais teisės aiškinimo metodais tapo lingvistinis, sisteminis, precedentinis ir loginis metodai. Tuo pačiu, lyginamasis, bendrųjų teisės principų ir įstatymo leidėjo ketinimo metodų skaičius paaugo lyginant su laikotarpiu iki naujojo BK priėmimo, tačiau iš visų naudojamų metodų, šie yra naudojami mažiausiai.

Iš to darytina išvada, jog Lietuvos teismai kasmet vystosi ir tobulėja. Teismai siekia priimti vis aiškesnę, teisingesnę sprendimą. Jie siekia, jog teisės normą suprastu ne tik proceso dalyviai, bet ir žmonės nesusiję su byla, tačiau besidominantys ką reiškia viena ar kita teisės norma ir kaip ją reikia taikyti. Tuo pačiu teismams vienodai aiškinant teisės taisykles, yra siekiama užtikrinti visų žmonių

lygiateisiškumą. Todėl galime teigti, jog teismai kiekvienais metais vis labiau užtikrina teisingumą ir žmogaus teisių ir laisvių apsaugą.

IŠVADOS

1. Teisės aiškinimas – tai mąstymo rezultatas, tam tikrų teisės normų, aktų išsiaiškinimas ir paaiškinimas aplinkiniams. Teisės aiškinimas padeda suprasti asmenims kaip turi būti išsprendžiamos tam tikros gyvenimiškos situacijos, todėl teismai siekiant paaiškinti asmenims tam tikros normos esmę dažniausiai aiškina teisės aktus remdamiesi teisės aiškinimo būdais. Teisės aiškinimas yra reikalingas dėl dviejų priežasčių: teisės aiškintojas turi išsiaiškinti ir suvokti teisės normos turinį, kad sugebėtų ją pritaikyti ir teisės normas yra būtina išaiškinti dėl susiklosčiusių neaiškumų, dviprasmybių arba vidinių prieštaravimų.
2. Teisės literatūroje išskiriama labai daug teisės aiškinimo būdų. Vyrauja ne viena nuomonė koks teisės aiškinimo būdų skaičius apskritai yra. Vieni autoriai laiko, jog teisės aiškinimas yra savarankiškas dalykas, kiti – jog teisės aiškinimas yra argumentavimo dalis. Darbe pasirinkta nuomonė, jog iš viso yra dešimt metodų: lingvistinis, sisteminis, istorinis, teleologinis, precedentinis, įstatymų leidėjo ketinimo, lyginamasis, bendrųjų teisės principų, analoginis ir loginis.
3. Nagrinėjant LAT baudžiamųjų bylų teismų praktiką galima išskirti aštuonis teisės aiškinimo būdus, kurie yra randami: lingvistinis, sisteminis, loginis, precedentinis, bendrųjų teisės principų, lyginamasis, istorinis ir įstatymo leidėjo ketinimo metodai. Nuo 1995 m. iki 2002 m. LAT baudžiamųjų bylų praktikoje pagrindiniai naudojami teisės aiškinimo metodai yra trys: lingvistinis, sisteminis ir loginis, o nuo 2003 m. prie šių trijų aiškinimo metodų priskiriame dar vieną – precedentinį teisės aiškinimo metodą. Rečiau yra naudojami tokie teisės aiškinimo metodai, kaip: istorinis, lyginamasis ir įstatymo leidėjo ketinimo metodai.
4. Tyrimu nustatyta, kad dažniausiai yra taikomi šie teisės aiškinimo metodai: lingvistinis, sisteminis, loginis ir precedentinis. Tačiau norint pagerinti teisės aiškinimą, siūloma prie šių keturių metodų priskirti dar bendrųjų teisės principų arba lyginamąjį metodą, nes bendrųjų teisės principų metodu yra atsižvelgiama į LR Konstitucija, kuria įtvirtinti pamatiniai principai, o lyginamuoju metodu – yra atsižvelgiama į EŽTT bylas, kurios užtikrina žmogaus teisių ir laisvių apaugą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS:

Teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (1961). *Valstybės žinios*, 18-147.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos Teisėkūros pagrindų įstatymas (2012). *Valstybės žinios*, 110-5564.
5. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Baudžiamasis Kodeksas (1983). Vilnius: Mintis.

Specialioji literatūra:

1. Alexy, R. (2005). *Teisinio argumentavimo teorija*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
2. Baublys, L. et al. (2010). *Teisės teorijos įvadas*. Vilnius: Mes.
3. Dziegoraitis, A. (2002). *Baudžiamoji politika Lietuvoje*. Vilnius: Danielius
4. Jarašiūnas, E. ir Spruogis, E. (2007). *Legislatyvinės omisijos problemos konstitucinėje jurisprudencijoje* [interaktyvus], Europos konstitucinių teismų konferencija. Prieiga per internetą: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiljse5y4_tAhVoAxAIHfoLBkEQFjAAegQIAxAC&url=http%3A%2F%2Fwww.confuconstco.org%2Freports%2Frep-xiv%2Freport_Lithuania_lt.pdf&usg=AOvVaw0k-eHVSUZgLv5OKdgTAsPA [žiūrėta 2020 m. spalio 28 d.].
5. Kotenko, N. (2013). *Tolkovanie norm prava kak osobyi vid iuredicheskoi deiatelnost* [interaktyvus], Ievropeiski perspektyvi. Prieiga per internetą: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=evpe_2013_4_7 [žiūrėta 2020 m. spalio 15 d.].
6. Lastauskienė, G. et al. (2020). *Teisės teorija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
7. Latvelė R. (2011). *Teisėjas kaip įstatymų leidėjo partneris, arba keli teoriniai požiūriai į teisėjo vaidmenį aiškinant teisę* [interaktyvus], Parlamento Studijos. Prieiga per internetą: http://www.parlamentostudijos.lt/Nr10/10_toise_2.htm [žiūrėta 2020 m. spalio 9 d.].
8. Latvelė R. (2010). *Teisėjo vaidmuo aiškinant teisę*, disertacija. Vilnius, Vilniaus Universitetas
9. Mikelėnienė, D. ir Mikelėnas, V. (1999). *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*.
10. Piesliakas, V. (2009). *Lietuvos Baudžiamoji teisė*. Vilnius: Justitia.

11. Pikelis, A. (2011). *Baudžiamųjų įstatymų teisėkūra. Teisėjo požiūris*. Vilnius: Registrų centras.
12. Prapiestis, J. ir Švedas, G. (2011). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso dešimtmetis: raidos pamokos ir perspektyvos*. Vilnius: Registrų centras.
13. Rainienė, V. (2015). *Formalistinio požiūrio nepakankamumo aiškinant ir taikant teisę priežastys*. Kaunas: Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka.
14. Vaišvila, A. (2014). *Teisės teorija*. Ketvirtasis leidimas. Vilnius: Justitia.

Teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-116/995
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-226/1995
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-231/1995
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-257/1995
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24/1996
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-54/1996
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-336/1996
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-398/1996
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-410/1996
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-165/1997
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-42/1998
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-74/1998
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-216/1998
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-496/1998
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-58/1999
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-78/1999
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-82/1999
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-84/1999
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-126/1999
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-141/1999
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-143/1999
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-158/1999
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-159/1999
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167/1999

25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-200/1999
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-203/1999
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-214/1999
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237/1999
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-258/1999
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-275/1999
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-277/1999
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-280/1999
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-294/1999
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-297/1999
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-298/1999
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-303/1999
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-305/1999
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-352/1999
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/1999
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-359/1999
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-373/1999
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-409/1999
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-422/1999
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-429/1999
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-430/1999
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-432/1999
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-433/1999
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-434/1999
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-442/1999
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-450/1999
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-453/1999
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-481/1999
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-506/1999
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-508/1999
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-511/1999
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-521/1999

57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-522/1999
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-565/1999
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-580/1999
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-596/1999
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-604/1999
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-643/1999
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-684/1999
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-702/1999
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-713/1999
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-727/1999
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-754/1999
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-759/1999
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-823/1999
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-926/1999
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-9/2000
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-26/2000
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-69/2000
74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-85, 2000
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-109/2000
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-115/2000
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137/2000
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-145/2000
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-166/2000
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-187/2000
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204/2000
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-348/2000
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-370/2000
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-427/2000
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-475/2000
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-502/2000
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-514/2000
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-529/2000

89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-536/2000
90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-563/2000
91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-599/2000
92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-633/2000
93. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-639/2000
94. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-653/2000
95. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-662/2000
96. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-694/2000
97. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-697/2000
98. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-700/2000
99. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-702/2000
100. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-712/2000
101. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-52/2001
102. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-235/2001
103. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-490/2001
104. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-531/2001
105. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-538/2001
106. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-671/2001
107. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-809/2001
108. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-851/2001
109. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-863/2001
110. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-1040/2001
111. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-25/2002
112. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127p/2002
113. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-188/2002
114. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237/2002
115. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-293/2002
116. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-551/2002
117. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-562/2002
118. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-611/2002
119. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-670/2002
120. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-757/2002

121. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118/2003
122. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-145/2003
123. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322/2003
124. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-441/2003
125. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-549/2003
126. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-573/2003
127. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-666/2003
128. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-668/2003
129. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-692/2003
130. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-809/2003
131. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23/2004
132. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-270/2004
133. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-307/2004
134. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-383/2004
135. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-411/2004
136. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-451/2004
137. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-512/2004
138. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-622/2004
139. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-659/2004
140. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-738/2004
141. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-282/2005
142. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295/2005
143. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-444/2005
144. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-464/2005
145. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-544/2005
146. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-545/2005
147. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-554/2005
148. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-638/2005
149. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-645/2005
150. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-649/2005
151. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-43/2006
152. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-126/2006

153. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-243/2006
154. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-276/2006
155. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-403/2006
156. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-420/2006
157. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-426/2006
158. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-431/2006
159. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-576/2006
160. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-629/2006
161. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-45/2007
162. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-142/2007
163. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-193/2007
164. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-275/2007
165. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-307/2007
166. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 323/ 2007
167. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-388/2007
168. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-412/2007
169. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-549/2007
170. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-652/2007
171. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–114/2008
172. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-181/2008
173. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-198/2008
174. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-221/2008
175. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–229/2008
176. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-239/2008
177. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-248/2008
178. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-319/2008
179. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-410/2008
180. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–426/2008
181. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-159/2009
182. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-177/2009
183. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-218/2009
184. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-243/2009

185. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-249/2009
186. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-259/2009
187. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-267/2009
188. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-353/2009
189. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-412/2009
190. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-563/2009
191. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-26/2010
192. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-82/2010
193. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-84/2010
194. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-103/2010
195. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-136/2010
196. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-160/2010
197. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251/2010
198. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-263/2010
199. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-341/2010
200. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-509/2010
201. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-20/2011
202. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118/2011
203. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-135/2011
204. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-149/2011
205. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-227/ 2011
206. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-272/2011
207. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-267/2011
208. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-409/2011
209. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-410/2011
210. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-605/2011
211. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-9/2012
212. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-78/2012
213. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84/2012
214. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-122/2012
215. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-181/2012
216. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-205/2012

217. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-374/2012
218. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-447/2012
219. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-532/2012
220. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-619/2012
221. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-6/2013
222. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-107/2013
223. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-161/2013
224. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-251/2013
225. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-363/2013
226. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-410/2013
227. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-416/2013
228. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-426/2013
229. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-431/2013
230. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-491/2013
231. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-1/2014
232. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24/2014
233. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-89/2014
234. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-148/2014
235. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-232/2014
236. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-234/2014
237. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322/2014
238. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-492/2014
239. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-536/2014
240. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-587/2014
241. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-27-746/2015
242. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-130-699/2015
243. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-176-303/2015
244. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015
245. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-186-942/2015
246. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204-942/2015
247. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-258-699/2015
248. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-276-976/2015

249. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-386-746/2015
250. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-483-976/2015
251. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-520-303/2015
252. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-21-942/2016
253. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-29-942/2016
254. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-49-788/2016
255. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-132-942/2016
256. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-135-648/2016
257. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152-693/2016
258. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251-507/2016
259. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-304-976/2016
260. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-445-489/2016
261. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-449-942/2016
262. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-52-648/2017
263. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-54-222/2017
264. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-74-976/2017
265. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93-788/2017
266. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-119-489/2017
267. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-143-696/2017
268. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-221-693/2017
269. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262-489/2017
270. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-268-942/2017
271. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-334-699/2017
272. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-392-699/2017
273. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-14-511/2018
274. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-35-719/2018
275. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-46-699/2018
276. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50-788/2018
277. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-699/2018
278. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-79-511/2018
279. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-80-511/2018
280. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018

281. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-114-1073/2018
282. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-119-976/2018
283. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-128-696/2018
284. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-144-628/2018
285. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-315-303/2018
286. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-17-788/2019
287. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24-689/2019
288. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-75-788/2019
289. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-77-648/2019
290. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-97-895/2019
291. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-100-648/2019
292. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118-489/2019
293. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-135-693/2019
294. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-160-697/2019
295. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-164-222/2019
296. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-628/2020
297. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8-1073/2020
298. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-12-495/2020
299. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-19-511/2020
300. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-41-303/2020
301. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-49-976/2020
302. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-54-628/2020
303. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-64-495/2020
304. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-97-976/2020
305. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-104-1073/2020
306. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 35, 1996 m. Kovo 22 d.
307. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 43, 1996 m. Birželio 21 d.
308. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 1, 1997 m. Kovo 24 d.
309. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 4, 1997 m. Birželio 13 d.
310. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 7, 1997 m. Birželio 13 d.
311. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 13, 1997 m. Gruodžio 22 d.

312. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 16 1997 m. Gruodžio 22 d.
313. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 17, 1997 m. Gruodžio 22 d.
314. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 2, 1998 m. Gegužės 15 d.
315. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 3, 1998 m. Gegužės 15 d.
316. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 8, 1998 m. Gruodžio 22 d.
317. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 14, 1998 m. Gruodžio 22 d.
318. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 18, 1999 m. Birželio 18 d.
319. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 19, 1999 m. Birželio 18 d.
320. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 23, 1999 m. Gruodžio 23 d.
321. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 25, 2000 m. Birželio 16 d.
322. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 26, 2000 m. Birželio 16 d.
323. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 29, 2000 m. Gruodžio 21 d.
324. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 30, 2001 m. Birželio 15 d.
325. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 36, 2002 m. Birželio 21 d.
326. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 37, 2002 m. Birželio 21 d.
327. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 38, 2002 m. Gruodžio 20 d.
328. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 43, 2003 m. Gruodžio 29 d.
329. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 50, 2004 m. Gruodžio 30 d.
330. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 52, 2005 m. Birželio 23 d.
331. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 53, 2005 m. Birželio 23 d.
332. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr. 55, 2005 m. Gruodžio 29 d.
333. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. birželio 8 d. konsultacija Nr. B3-120
334. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. lapkričio 30 d. konsultacija Nr. B3-179

Kiti šaltiniai:

1. Lietuvių kalbos žodynas (2018). Lietuvių kalbos institutas. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/?zodis=ai%C5%A1kinti&lns=-1&les=-1&id=01008440000> [žiūrėta 2020 m. spalio 11 d.].
2. Teismų sistemos raida po Nepriklausomybės atkūrimo [interaktyvus], Lietuvos Teismai. Prieiga per internetą: https://www.apeliacinis.lt/veikla/istorija/teismu-sistemas-raida-po-lietuvos-respublikos-nepriklausomybes-atkurimo/88_01008440000 [žiūrėta 2020 m. lapkričio 3 d.].

SANTRAUKA

Teisės aiškinimas Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje (baudžiamųjų bylų pavyzdžiu)

Alina Jurkoit

Magistro darbe analizuojamas teisės aiškinimas Lietuvos Aukščiausiojo teismo baudžiamųjų bylų praktikoje. Darbe nagrinėjamos mokslininkų padarytos išvados teisinėje doktrinoje bei Aukščiausiojo teismo praktikoje pateikti išnagrinėtų bylų sprendimai. Darbo temoje išskiriant baudžiamąsias bylas buvo siekiama ištirti būtent šioje teisės šakoje naudojamus teisės aiškinimo metodus ir jų pokytį nuo nepriklausomybės atkūrimo iki šių dienų.

Darbe analizuojama teisės aiškinimo samprata, bei teisės aiškinimo reikalingumas teisinėje sistemoje. Taip pat yra nagrinėjami teisės aiškinimo būdai, skirtingos teisinėje literatūroje vyraujančios nuomonės apie teisės aiškinimo būdų kiekį. Pasirenkant vieną iš teisės doktrinoje randamų teisės aiškinimo būdų skirstymų darbe aprašomi net dešimt teisės aiškinimo metodų. Jie darbe susiaurinami iki aštuonių, kurie vėliau nagrinėjami ir analizuojami praktinėje dalyje. Praktinė dalis suskirstyta į du laikotarpius: nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo iki naujojo Baudžiamojo kodekso įsigaliojimo ir po šio kodekso įsigaliojimo iki šių dienų. Pirmajame laikotarpyje aprašomi kokie teisės aiškinimo metodai buvo naudojami kiekvienais metais bei kokiu kontekstu, o antrasis laikotarpis padalintas į tris blokus, atsižvelgiant į juose vyraujančių teisės aiškinimo būdų įvairovę, siekiant detaliai išnagrinėti bloke labiausiai naudojamus teisės aiškinimo metodus. Taip pat darbe yra lyginami du laikotarpiai tarpusavyje, siekiant nustatyti ar pasikeitė teisės aiškinimų metodų naudojimas Aukščiausiojo teismo baudžiamųjų bylų teismų praktikoje ir kaip tie teisės aiškinimo būdai keitėsi.

SUMMARY

Interpretation of Law in case-law of Supreme Court of Lithuania (following the example of criminal cases)

Alina Jurkoit

Master's thesis analyses interpretation of law in case-law of Supreme Court of Lithuania. The thesis analyses conclusions which have been made by scientists within legal doctrine and decisions of sufficiently examined cases which have been submitted in case-law of Supreme Court. While defining criminal cases in a subject of the thesis, it has been intended to make research into methods of interpretation of law which are to be used namely among this area of law and their change from a period of restoration of the independence of Lithuania until present.

The thesis analyses concept of interpretation of law and how much necessary is to be interpretation of law in legal system. In addition, the thesis as well analyses ways of interpretation of law and provides an overview of different opinions on amount of ways of interpretation of law which prevail in legal literature. The thesis defines even ten methods of explanation of law while selecting one of division of ways of interpretation of law which are to be found within legal doctrine. The thesis diminishes their number up to eight and later they are to be analysed in practical part. Practical part is to be divided into two periods of time and namely covers the period from restoration of the independence of Lithuania until the entry into force of new Criminal Code and after the entry into force of this Code until present. The first period of time defines what methods of interpretation of law were used each year and in what context and the second period is to be divided into three blocks while taking into account a variety of ways of interpretation of law prevailing within these three blocks while seeking to carry out a detailed analysis of methods of interpretation of law which are to be used in the block most often. Furthermore, the thesis compares two periods while seeking to determine whether a usage of methods of interpretation of law has changed or not in case-law of criminal cases of Supreme Court and how these ways of interpretation of law have changed.